

NOUA REVISTĂ ROMÂNĂ

POLITICA, LITERATURA, ȘTIINȚA ȘI ARTA

UN NUMAR:

ABONAMENTUL:
In România un an 10 lei
„ „ sease luni 6 „
In toate țările uniunii poștale un an 12 „
„ „ „ „ sease luni 7 „

APARE ÎN FIECARE DUMINICĂ

25 Bani

DIRECTOR:

C. RĂDULESCU-MOTRU
PROFESOR LA UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI

Se găsește cu numărul la principalele
librării și la depozitari de ziare
din țară

Prețul anunțurilor pe ultima pagină
1/8 pagină: 10 lei.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
Bulevardul Ferdinand, 55. — București

No. 24.

DUMINICĂ 22 MARTIE 1909

Vol. 5.

SUMARUL:

NOUȚĂȚI:

D-l Scipio Sighele în București. — Scumpetea hârtiei în parlament. — „Succesele“ D-lui Haralamb G. Leca în Italia. — Teatrul Național: Diavolul de Franz Molnar.

CESTIUNI ACTUALE:

C. RĂDULESCU-MOTRU. *Din psihologia luptei între trei partide.*

ISTORIA:

PIETRE V. HANEȘ. *M. Kogălniceanu în preajma revoluției dela 1848.*

LITERATURĂ:

ANATOLE FRANCE. *Din „Grădina lui Epicur“.*

MAXIM GORKI. *Boles. (Nuvelă).*

VICTORIA M. IUGA. *Doi străini.*

C. APOSTOLIU. *Pe o stradă.*

TEATRU:

LIBERO AUSONIO *Teatrul Național Persan*

NOTE ȘI DISCUȚIUNI:

JUAREZ MOVILLĂ. *Monopolul abecedarului.*

NOUȚĂȚI

D-l Scipio Sighele în București.

D-l Scipio Sighele, cunoscutul sociolog și publicist italian, profesor la Universitatea liberă din Bruxelles, întorcându-se în Italia dintr'o călătorie făcută la Sofia și Belgrad s'a oprit două zile în București. D-sa, însoțit de d-l C. Rădulescu-Motru a vizitat în zilele de Marți și Miercuri cele mai de seamă din instituțiile noastre de cultură, Ateneul, Universitatea—unde a asistat la niște experiențe în seminarul de Psihologie experimentală—, Muzeul de artă națională, unde d-l Tzigara Samurceaș a binevoit a-i da toate deslușirile, Expoziția Tinerimii-artistice etc. D-l Sighele a rămas încântat de cele văzute la noi în scurta sa ședere, și-a exprimat regretul că compatrioții săi ne cunosc atât de puțin și a promis să revină în curând printre noi.

Scumpetea hârtiei în parlament.

D. profesor N. Iorga a avut meritul și curajul ca printr'o interpelare făcută în parlament să atragă din nou atenția opiniei publice asupra fabricațiunii hârtiei la noi.

Se știe că la adăpostul unor principii de protecționism economic, câțiva politicieni români își fac un bun câștig din fabricațiunea hârtiei. În deșert li se spune acestor politicieni, că prin fapta lor se zădărnicesc atâtea stăruințe depuse pentru înălțarea culturii naționale, nimeni nu vrea să audă, și scumpetea hârtiei continuă. Este o rușine, de care sperăm că vom scăpa într'un viitor apropiat.

Iată o parte a discursului d-lui Iorga :

«Un popor absolut ignorant nu înțelege ce e Statul; un astfel de popor reacționează împotriva mizeriei într'o formă primitivă: răscoalele au fost reacțiunea violentă împotriva mizeriei permanente a unui popor, dat pradă ignoranței. Și, dacă voim să nu mai avem răscoale, să nu mai tolerăm mizeria celor mulți și săraci, dar să facem imposibilă și rămânerea lor în întunec. Cu cât vor fi mai luminați, vor ști să se apere,—și nu vor fi bine apărați de alții, ci de ei înșiși, în conștiința drepturilor lor omenești, și drepturilor lor cetățenești în cunoștința deplină a drepturilor lor naționale. Ce trebuie pentru aceasta? Trebuie jurnale ieftine. Sânt oameni cari să vrea aceasta? Sânt. Vă uitați: în toate părțile răsar jurnale pentru țaran; unele nu sânt altceva decât tentative ale unor ambițioși cari vor să se aleagă la colegiul al III-lea; altele reprezintă silințele energice ale unor suflete senine.

Și, când zic acestea, nu înțeleg o foaie în serviciul unui partid politic, care crește nemulțămirea la țară, în vederea unui fenomen de manifestări violente care să grăbească plecarea dela Guvern a unui partid și venirea celui alt, ci înțeleg foaia pentru săteni, cum am avut-o pe vremuri în Moldova, pe la 1850, cu Costachi Negruț, cum a fost în Țara Românească pe vremea Regulamentului Organic,—vreme care este batjocorită așa de mult și fără dreptate,— Foaia de gospodărie, de sentimente cetățenești, de popularizare a elementelor de știință, de care orice om are trebuință pentru a fi vrednic de a trăi într'un Stat modern.

Ei bine, atât timp cât veți avea această hârtie scumpă, atât timp cât veți avea această hârtie ruinătoare, prin prețul ei, atât timp nu veți avea foi populare, ci doar sucursalele unor foi care trăiesc din anunțuri evreiești sau din alipirea la un anumit partid politic, și foile acestea pot să piardă, trimițând anexe în cutare regiune, pentru ca să provoace cutare fenomen politic, de unde să le vină un folos mai mare decât paguba care a avut-o. Dar adevărate foi populare ca în Danemarca, ca în Germania, care să răsbată în zeci și sute de mii

de excepție în toate satele ducând adevărată lumină, aceste foi nu le veți avea atât timp cât veți avea hârtia cu prețul de astăzi.»

* * *

„Succesele“ D-lui Haralamb G. Leca în Italia.

De câțiva timp tot apar prin ziarele noastre notițe, anunțând niște mari succese ce-ar fi obținut d. Haralamb Leca în Italia cu piesa d-sale, *Suprema forță*, tradusă în italienește și jucată de trupa d-nei Italia Vitaliani. Nu cunoaștem proveniența acestor notițe, ele însă ne-au cam surprins, de oarece toți oamenii de gust dela noi erau convingși că *Suprema forță* este o piesă slabă și ni se părea curios că Italianii să se entuziasmeze de o asemenea lucrare. Iată însă că un ziar italian, ce ne-a sosit deunăzi ne arată ce fel sunt în realitate «succesele» d-lui Leca. Importantul ziar florentin *Il Nuovo giornale*, din 26 Martie st. n. are următoarea cronică dramatică de d-l Marrio Ferigni:

«*Teatro Niccolini* «*Suprema forza*» dramma in 4 atti di Haralamb G. Leca, 24 Marzo 1909.

«Dacă Dumnezeu plictisea și-ar avea și el religioana sa, nici un templu nu i s'ar fi putut consacra în chip mai potrivit ca teatrul Niccolini de aseară; nici un preot nu i s'ar fi putut devota mai bine ca artiștii trupei Vitaliani și nici o victimă mai nevinovată ca nefericitul public de aseară nu i-ar fi putut fi sacrificată cu atâta fanatism feroce.

Vai! ce lungă, insistentă și neînchipuită plictiseală!...

Inchipuți-vă o dramă de familie, a unei blestamate familii, pentru care îți trebuie 3 acte ca să pricepi cu greutate rubezeniile și cumetriile—o dramă foarte insipidă jucată de o trupă răcită—în fața unui public mic la număr e drept însă în schimb foarte nenorocit, și nu veți avea decât o idee palidă de seara nespuse de plicticoasă petrecută aseară la Niccolini.

Respectul pe care publicul îl are pentru Italia Vitaliani l-a împiedicat chiar dela consolația dezaprobării, presupunând că în starea mizerabilă de abrutizare la care a fost redus mai putea avea forța de a se revolta. Aceasta nu iartă însă nici nu micșorează lipsa de considerație a trupei, de a administra publicului teatrului Niccolini o peltea în patru acte peste orice rezistență! Și în ce chip să i-o administreze!...

D-l Carlo Duse eră răgușit... D-l Carlo Ciofi era mai răgușit; câte odată eră cu totul aphon. D-na Vitaliani și d-na Ferrero nu au tocmai aceea ce se cheamă voci de aur, iar cuvântările ce debitau pe scenă—și din cari la lungi intervale ajungea în staluri câte un sunet straniu și displăcut ca acela al unor flașnete astmatice—nu aveau absolut nici un rost!...

Publicul s'a căznit la începutul dramei să priceapă de ce D-na *Zoe Lorian*, amanta omului politic *Alessandro Fronda*, avea nemulțumiri dela fiică sa vitregă *Silvia*: și s'a convins că aceasta vinea de acolo că *Silvia* iubea în secret pe amantul mamei sale; a rerunțat apoi să mai priceapă pentru ce din aceste premise avea să urmeze ofica *Ninei*, fata *Zoei*, și hotărârea *Silviei*—de a voi să ia cu dânsa pe soră sa vitregă *Nina*, dacă maică sa nu renunță la amantul ei.

Totuși, cum d-l *Fronza* ajunge ministru, micuța *Nina* moare; fratele ministrului (care se numește *Stroe*) îl ocărăște pe acesta către fratele *Zoei* (care se numește *Gregorio*) iar doamna *Zoe* are un atac de apoplexie!... Apoi (credeți poate că s'a isprăvit? O nu, zeilor eterni!) mai e actul al patrulea, în care se contemplează, pe întuneric și cu acompaniament muzical pe *Gregorio* care pleacă, pe *Silvia* care se duce să se facă călugăriță și ca culme a petrecerii pe *Stroe* care stă de conversație cu *Zoe*. ... paralică, într'un cărucior!.

În urmă, cu voia lui Dumnezeu, cade cortina, fără ca publicul să fi putut pricepe de ce timp de trei ceasuri a trebuit să suporte un supliciu atât de nefolositor și atât de absurd

ca drama acestui scump domn Haralamb G. Leca, care în țara sa, în România, trebuie să fie un mare farsor!...

Fără alte comentarii.

* * *

Teatrul Național: Diavolul de Franz Molnar.

O piesă originală, îndrăzneată—un amestec de fantezie și realitate—plină de paradoxuri dar și de multe adevăruri, scrisă frumos și cu mult spirit, iată în câteva cuvinte părerea noastră despre *Diavolul*, piesa lui Franz Molnar reprezentată luni seara la Teatrul Național în traducerea D-lui P. Gusty.

«*Diavolul*» e un Mefisto, modern-style, în redingotă și frac. El întrebuițează toate mijloacele pentru a face să se iubească doi tineri cari au simpatii reciproce dar pe cari legături sociale îi îndeamnă să pună frâu pasiunii lor. Pictorul Hans, care e pe cale să se logodească cu Elsa, se îndrăgostește de frumoasa Iolanta care e soția prietenului său, comerciantului Alfred. *Diavolul* apare atunci când în sufletele îndrăgostiților iubirea luptă cu conștiința datoriei și fiindcă în asemenea împrejurări, pasiunea învinge mai în totdeauna, de aceea și în piesa d-lui Molnar învinge *Diavolul* care nu e de cât simbolul pasiunilor noastre. Și *diavolul* învinge, convingându-i în cuvinte înflăcărâte pe Hans și pe Iolanta că numai pasiunile dau înțeles vieții căci numai ele fac ca sufletele noastre să vibreze și să trăiască în toată intensitatea lor.

Când vorba nu ajunge, *diavolul* mai găsește și alte mijloace, mai mult sau mai puțin drăcești, de-a accelera iubirea celor doi îndrăgostiți. Prin gura aceluiși *diavol*, autorul ne dă o sumă de cugetări spirituale, ironice, asupra vieții, artiștilor, femeilor.

Piesa lui Molnar a plăcut la toți aceia ce sunt în stare să cugete liber și să simtă frumosul de ori unde ar veni și ori ce formă de artă ar îmbrăca. N'a plăcut însă filistenilor din sală nici pretențioșilor cari descoperisă că *Diavolul* e o «feerie» pentru copii... nici unor suflete înguste și pătimeșe, cari nu vor să admită că și un ungar poate crea o lucrare de artă adevărată!

Artiștii, cari au interpretat rolurile, au mărit și mai mult succesul piesei. D-l Liciu a făcut din *diavolul* o minunată creațiune și merită toată admirația noastră fără nici o rezervă. Doar ceva mai multă energie în voce și ar desăvârși și mai bine frumoasa sa creație.

În Iolanta, femeia seducătoare și plină de viață, D-ra Voiculescu a jucat cu toată poezia și distincția frumosului și puternicului său talent. D-l Bulandra ar fi și mai bine de cât a fost în pictorul Hans dacă nu s'ar pripi atât când vorbește. D-na Giurgea ne-a dat o Mizzi — modelul iubit odinioară de pictor și acum părăsit — plină de sinceritate și gingășie. Bine și D-ra Tina Barbu în rolul Elsei.

D-ra Barbu a mai pierdut din bruscheța și asprimea cu care a jucat la debut.

În resumat, trebuie să mulțumim D-lui Gusty și pentru traducerea *Diavolului* și pentru grija cu care a organizat reprezentarea.

E. P.

BIBLIOGRAFIE

Arhimandritul V. Puiu, Adevăruri crude. Chestiuni bisericesti. București 1909.

Maxim Gorki, A fost odată. Editura Lumen. București.

D. Teleor, Epigrame și proză umoristică (Lumen București).

Cesar Lombroso, Femeia Criminală, (Lumen București).

Dr. Hurmuzescu, Substanțele radioactive; producerea și transformarea lor Buc. 1909.

Costică Ciobanu-Planuța, Cuvântări adânci, cântece din vechime, culese dintru'un colț al Olteniei Craiova 1909.

CESTIUNI ACTUALE

DIN PSIHOLOGIA LUPTEI

ÎNTRE TREI PARTIDE

Pentru lupta dintre trei indivizi, înțelepciunea populară a prezis de mult cum va fi sfârșitul: când doi se ceartă al treilea câștigă. Această zicătoare este așa de răspândită, prin urmare a fost așa de des confirmată de experiență, în cât nu este de mirare că inteligențele simpliste au dobândit într'însa o încredere oarbă și o aplică ca pe o axiomă matematică chiar la lupta dintre partide. Partidele însă nu sunt indivizi, și mai ales nu au interesele indivizilor. Lupta între indivizi se pune pe terenul intereselor, și cu deosebire pe acela al intereselor momentane, lăsând constituția lor organică intactă, pe când lupta dintre partide se pune și pe terenul intereselor momentane, și atinge și constituția lor organică. Partidele se întăresc, sau slăbesc, indiferent de câștigul operat pe terenul intereselor momentane; ba, adesea ori, interesele momentane, prea mult satisfăcute, slăbesc partidul.

Când două partide se ceartă, este probabil ca un al treilea partid, un partid spectator, să-și îngrijească mai bine de interesele sale *actuale*, dar este foarte puțin probabil ca numărul partizanilor acestui de-al treilea partid să crească. În politică nemișcarea este moartea. Atențiunea se îndreaptă spre acei care luptă; aceștia se războiesc pe spinarea celui de-al treilea.

Faptele din jurul nostru ne confirmă cu prisos acest adevăr.

Acum câțiva ani partidul liberal era superior, ca număr, partidului conservator întreg. Partidul conservator se desbină însă în două, și în loc ca fracțiunile lui să fie anihilate de partidul liberal, ele cresc până ce ajung fiecare egale cu acesta din urmă. De unde această creștere? Din scăderea partidului liberal, evident.

Dacă cineva ar fi voit cu dinadinsul slăbirea partidului liberal nu ar fi putut inventa o tactică mai nimerită pentru aceasta, decât tactica pe care a urmat-o însăși partidul liberal dela desbinarea conservatorilor. Este destul să ne-o amintim pentru ca să ne convinsem că efectele sale nu puteau fi altele.

Când partidul conservator se fracționează, partidul liberal dete mai întâi sprijin fracțiunii presupuse mai slabe, fracțiunii conservatoare-democrate; iar când aceasta din urmă se constituie și devine amenințătoare, partidul liberal se pune în serviciul fracțiunii conservatoare vechi. Cu chipul acesta partidul liberal dete posibilitate ambelor fracțiuni conservatoare ca dânsule să ocupe primul plan pe scena vieții noastre politice, iar el, partidul liberal, se mulțumește cu rolul tăcut de «a fi la putere». Cele două fracțiuni devin mai întâi partide, și apoi singurele partide de luptă. Astăzi, în luptele electorale care se dau, partidul liberal a rămas numai cu voturile celor «nedeciși» în a alege între d-nii Tache Ionescu și P. P. Carp. Dacă luptele se vor continua și anul viitor, probabil că numărul «nedecișilor» va scade din ce în ce mai mult.

Partidul liberal în loc de a se îngriji de sine și a combate în bloc cele două partide conservatoare, a preferat rolul de arbitru grandoman. A împrumutat mai întâi partidului conservator-democrat sprijinul presei sale, și în urmă a împrumutat partidului conservator vechiu sprijinul atât al presei cât și al agenților săi. Rând pe rând și-a ajutat adversarii până ce i-a adus să stea puternici, unul în fața celuilalt, crezând că pentru dânsul a făcut destul dacă și-a asigurat rolul de arbitru... În viața politică însă rolul de arbitru este un rol care se suprimă foarte ușor, fiindcă el este o simplă «dublură» a rolului pe care îl are monarhul.

Efectele cele rele ale tacticei urmate de partidul liberal se vor vedea încă și mai bine după ce acest partid va cădea dela putere. Atunci va începe pentru dânsul o serie de mari dificultăți.

În adevăr, să judecăm care va fi situația partidului liberal în ziua când el nu va mai avea situația plăcută de «a fi la putere».

Sunt două presupuneri de făcut: viitorul guvern va fi format de partidul conservator-democrat, sau viitorul guvern va fi format de partidul conservator vechiu.

În primul caz, partidul liberal va fi un partid de opozițiune; dar este o întrebare dacă el va avea întâiul rol în lupta politică ce se deschide. Întâietatea îi va fi discutată de partidul conservator rămas în opoziție și dânsul. Judecând după moravurile țării noastre ar fi aproape o minune să vedem noile alegeri conduse de șeful partidului *căzut* în ajun dela putere și nu de șeful, sau șefii partidului *îndărjit* că nu a luat puterea.

În acest caz, iată-l dar pe partidul liberal sub epitropia partidului conservator vechiu și primind dela dânsul directiva luptei. «Pe cine nu lași să moară, nu te lasă să trăiești», zice un proverb popular.

Să examinăm acum al doilea caz, acela în care guvernul va fi dat de partidul conservator. În acest caz situația partidului liberal este și mai deplorabilă, fiindcă nu numai că el nu va avea întâiul rol în lupta politică ce se deschide, dar el va fi nevoit în alegeri să încheie un cartel cu guvernul conservator. Din acest cartel va rezulta micșorarea prestigiului său ca partid și probabil, puțin în urmă, și desbinarea sa în fracțiunea cartelaților și în fracțiunea disidenților necartelați.

O singură perspectivă ar rămâne favorabilă partidului liberal: aceea de a se găsi în fața unui guvern dat de ambele partide conservatoare.

Această perspectivă însă nu și-a pregătit-o, și acum este târziu să o mai pregătească. Conducătorii partidului liberal au făcut tot ce le-a stat prin putință să întretie vrajba între cele două partide conservatoare, și în acelaș timp el le-a întărit pe acestea pe rând, până ce le-a făcut pe amândouă capabile să dea un guvern.

Când doi indivizi se ceartă câștigă cel de-al treilea, zice proverbul și are dreptate; dar când, în loc de indivizi, două partide se ceartă și un al treilea partid se amestecă în cearta lor, acesta de-al treilea plătește paguba.

C. RĂDULESCU-MOTRU

ISTORIA LITERARA

M. KOGĂLNICEANU ÎN PREAJMA REVOLUȚIEI DELA 1848

De puțină, de foarte puțină vreme numele de Mihai Kogălniceanu însemnează ceva și pentru literatură. Până acum câțiva ani, cine zicea Kogălniceanu, zicea mare orator, zicea fruntaș politic, zicea om de stat. Totuși nu e departe timpul când se va recunoaște de toți că literatura noastră nouă începe cu Grigore Alexandrescu în poezie și cu Mihai Kogălniceanu în proză.

Așa fiind lucrurile, nimic mai firesc decât ca figura marelui personaj să ia din ce în ce proporții mai mari și ca studiul ei să devină din ce în ce mai necesar pe de o parte, mai anevoios pe de alta.

Din cercetările pe cari le-am făcut până acum asupra lui Kogălniceanu am publicat o parte în *Vieța Nouă* (1904), partea privitoare la studiile lui în străinătate și la începutul activității în Moldova. Voiu insista acum asupra legăturilor dintre el și Mihai Sturdza în preajma revoluției dela 1848, luând faptele din vremea numirii lui Kogălniceanu ca profesor de istorie națională la Academia Mihăileană din Iași.

Publicând în *Biblioteca pentru toți* lecțiunea de deschidere a lui Kogălniceanu în Academia Mihăileană, am dat în prefață câteva lămuriri cu privire la relațiunile strănse ce existau pe atunci între Domnitor și personajul nostru. Am arătat acolo că numirea lui Kogălniceanu ca profesor de istoria națională se datorește și renumelui ce și-l câștigase el ca bun istoric, dar mai ales devotamentului ce arăta lui Mihai Sturdza. Domnitorul se găsea pe atunci într-o situațiune critică: de o parte Turcia și mai ales Rusia, cari priviau cu ochi răi manifestările de naționalism, și n'ar fi tolerat în nici un caz ca tocmai Mihai Sturdza să le sprijinească; de altă parte atâția tineri moldoveni cari cereau mereu manifestarea Moldovenilor ca Români, dacă nu în politică, dar cu orice preț în literatură și alte manifestări culturale. Domnitorul trebuia să introducă și un curs de istoria Românilor la noua lui școală, dar mai trebuia să găsească și mijlocul de a nu lovi în Rusia. Pentru aceasta Kogălniceanu părea indicat.

Fără îndoială că puține momente a avut în viața sa Kogălniceanu atât de fericite ca acela în care a urcat treptele Academiei Mihăilene, ca să vorbească el cel dintâiu, despre istoria țării sale. Ion Ghica ne spune că «la interesantele lecții de istoria țării ținute de Kogălniceanu, amfiteatrul eră totdeauna plin». Ion Ghica, deși Muntean, venise pe atunci la Iași și fusese numit profesor la aceeaș școală în 1842 de mineralogie și geologie, în 1843 de Economie politică¹⁾. Cursul lui Kogălniceanu a plăcut de sigur multora, a fermecat pe câțiva prin ideile lui naționaliste, prin puterea de viață ce constată în poporul românesc și mai ales prin forma energică și elegantă în acelaș timp sub care eră prezintat, dar nu putea mulțumi pe consulul

însărcinat dela Petersburg să nu permită nici o manifestare protivnică intereselor rusești; și cum în favoarea acestor interese se puteau aresta profesorii Academiei Mihăilene chiar în localul școlii, cum s'a întâmplat Francezului ce predă acolo dreptul public și privat¹⁾, Kogălniceanu trebuia să plece. Nu cunoaștem însă exact data acestui eveniment. D-l Xenopol (*op. cit.* pag. 21) o pune chiar a doua zi după lecțiunea de deschidere. După d-l Iorga, până la Treb. Laurian «istoria Românilor nu se predase în Moldova, cursul lui Kogălniceanu la Academia Mihăileană fiind *îndată* întrerupt²⁾.

Alte amănunte însă par să dea o altă soluțiune cestiunii. În adevăr Ghica ne vorbise mai sus de «lecții» și când se publică în *Propășirea* (pag. 292) «discursul introductiv la cursul de istorie națională», se zice în notă: «Acest curs s'au ținut în semestrul de iarnă al anului trecut, în care am tratat istoria Românilor până la întemeierea principatelor. Deosebite împrejurări m'au silit să-l întrerup. Domnul știe când ele nu vor mai fi pentru ca să pot urmă o materie atât de importantă mai ales în vremurile de față».

Pasagiul nu este în adevăr decisiv la prima vedere, dar cu puțină atențiune e ușor de dedus că în semestrul de iarnă, dela Noemvrie până la Fevruarie de pildă, Kogălniceanu a predat neîntrerupt. Un fapt care întărește concluziunea este următorul:

În 31 Ianuarie 1844 Adunarea obștească a Moldovei proclamă desrobirea Țiganilor domnesti și mănăstirești. Ziarul *Propășirea* apare tipărit cu verde — «coloarea speranței», zice Kogălniceanu (*An. Acad.* XVIII, 267-268)—cu un articol al scriitorului nostru: «Desrobirea Țiganilor», cu o poezie de C. Negri «Urarea» și cu alte două poezii intitulate «31 Ianuarie 1844»: una de Alexandri și cealaltă de N. Istrati. Tinerii trimit la Domn pe Costache Negri, V. Alecsandri, Rola, D. Rallet, P. Mavrogheni în frunte cu M. Kogălniceanu, ca să-i exprime mulțumirea și admirațiunea lor. Dacă tocmai autorul «Discursului introductiv» interpretează în fața Domnitorului sentimentele generațiunii tinere, dacă el primește răspunsul că șeful statului îi consideră «viitorul țării» și menți «de a face din Moldova și Valachia o țară civilizată și o societate europeană și că stăruințele lui erau de a pregăti acest viitor» (*An. Acad. cit.*) pentru ei, n'ar fi aceasta o dovadă că scriitorul nostru se găsea în preă bune relațiuni cu Mihai Sturdza, ca să admitem că ar fi fost izgonit ceva mai înainte dela catedra de istorie națională? Adăugând această constatare la declarațiile de mai sus ale lui Ghica și Kogălniceanu însuși, trebuie să admitem că până la Fevruarie cursul de istorie națională al Academiei mihăilene n'a fost întrerupt⁴⁾.

Cât s'a făcut din acest curs ne-a spus autorul lui: până la întemeierea Principatelor; iar cum s'a făcut o putem spune noi: după *Histoire de la Valachie et de la Moldavie* publicată de Kogălniceanu la Ber-

2) Xenopol și Erbiceanu *op. cit.* pag. 151.

3) *Prinos lui D. A. Sturdza*, Buc. 1903, pag. 41.

4) I. Vulcan, în *Portrete contemporane*, când vorbește de cursul de la Acad. Mih.: care a cuoscuit de aproape pe Kogălniceanu afirmă acelaș lucru. «Urmă însă numai în semestrul de iarnă al celuiiaș an» (pag. 35).

1) Pentru aceste detalii vezi: Xenopol și Erbiceanu—*Serbarea școlii dela Iași*, Iași 1886, pag. 159; I. Ghica *Scrisori*, Buc. 1897, pag. 254; *Albina Românească* 1842, pag. 81 și 321.

lin în 1837. Chiar dacă a făcut ceva completări, ele n'au putut fi de mare însemnătate, fiindcă sau și le-ar fi publicat, s'au s'ar fi întâlnit printre manuscrisurile scriitorului, așa de bine și în amănunțimi păstrate.

Vom vedea altă dată cum înțelegea Kogălniceanu istoria și cum trebuie să fi fost prin urmare și spiritul cursului său dela Academia Mihăileană.

Neputința de a propovădui simțiminte românești într-o țară românească n'a rămas de sigur fără înrăurire asupra lui. Să privească pe străini stăvilând orice scânteie de naționalism în Moldova, el care în copilărie simțise la Lunéville cum își iubește Francezul țara și istoria ei și la Berlin cum Germanul vrea prin istorie să-și creeze o țară ce-i lipsită! Tot avântul care-l însuflețise până atunci l-a părăsit și cu el s'au dus și planurile urmărite în literatură. Publică în 1845 al doilea volum din *Arhiva Românească* și într-o înduioșătoare prefață își anunță plecarea din țară și retragerea din ocupațiunea de publicist. Are atunci ocaziunea să-și realizeze arzătoarea dorință, manifestată de când era la Lunéville, de a vedea Parisul, dar mereu cu hotărîrea de a nu se mai ocupa de literatură, deoarece în 1846, când revine în Moldova, vine lui Asachi tipografia cu care atâta vreme se servise¹⁾ ca antreprenor al Buletinului oficial al Statului și ca editor de reviste literare. Dar odată cu această hotărîre se realizează în el și o profundă transformare a ideilor politice.

Până aci, linia lui de conduită în această privință nu fusese încă lămurită, educațiunea liberală primită în streinătate îl apropiă de tineret iar înrîurirea tatălui său și binefacerile primite dela Mihai Sturdza îi amintiau mereu că acestui om trebuie să-i poarte o vie recunoștință.

Ultimele întâmplări însă fură decisive: Kogălniceanu se hotărî pentru partidul contrar domnitorului și pregăti izbucnirea de nemulțumire contra acestuia la 1848. Din acest moment el participă cu mai multă tragere de inimă la întâlnirile ce aveau loc la moșia lui Costache Negri, Mânjina, unde se vedeau: Alecsandri, Epureanu, Negruzzi, Ralet, Rola, Roseteștii, Al. Russo, I. Ghica, N. Bălcescu, Filipescu, Voinescu, ca să-și unifice pe cât posibil procedurile de acțiune, fie în literatură, fie în politică. Acestor întâlniri se datorește prietenia strânsă dintre Kogălniceanu și Bălcescu, pe care cel dintâiu a pomenit-o de câteva ori în „Ietopisețe“, când spune: «cu aceste cuvinte începe prietenul nostru N. Bălcescu, bibliografia logofătului Miron Costin...» sau când explică vorbind de un manuscris „copie trimisă mie de prietenul meu N. Bălcescu“ și cu ocazia banchetului oferit la via sa maiorului Filipescu, când toastă pentru amintirea lui Bălcescu.

PETRE V. IIANEȘ

Săptămâna viitoare va apare revista **Studii Filosofice** cu articole și comunicări de d-nii: *I. Petrovici, Const. Antoniadă, I. Ghibănescu, E. Porn, Dr I. Iacobici, Dr Petre Bernfeld și A. Ștefănescu Galați.*

1) *Zimbrul*, 1850, pag. 69; I. Vulcan, *Portrete contemporane*, pag. 24.

LITERATURA

DIN «GRĂDINA LUI EPICUR»

— CUGETĂRI —

Să nu ne temem prea mult să dăm artiștilor de altă dată un ideal pe care nu l-au avut nici când... Fără puțină iluziune nu se admiră, și a înțelege o operă de artă este, în definitiv, a o crea din nou în sine-și. Aceleași opere se reflectează deosebit în sufletele care le privesc. Fiecare generațiune de oameni caută o nouă emoțiune în fața lucrărilor vechilor maștri.

Spectatorul cel mai folosit este acela care găsește— chiar pe urma unei greșite înțelegeri,—emoțiunea cea mai curată și cea mai puternică. Astfel omenirea nu se leagă de loc cu pasiune decât de operele de artă sau de poezie cari au ceva părți obscure și susceptibile de interpretațiuni diferite.

* * *

Farmecul care atinge mai mult sufletele este farmecul misterului. Nu există frumusețe fără ca ea să aibă ceva ascuns, și ceea ce preferim în ea este tocmai necunoscutul. Existența ar fi de nesuferit dacă n'am visă nici odată. Ceea ce este mai bun în viață, este ideia ce ea ne-o dă de un nu știu ce care nu există în ea. Realul ne servește să fabricăm, cum putem, puțin ideal. Aceasta este poate utilitatea sa cea mai mare.

* * *

«Aceasta este un semn al timpului» — se spune la ori ce clipă, dar este foarte greu ca să descoperi adevăratele semne ale timpului. Trebuiește o cunoștință a prezentului și-a trecutului și o filozofie generală pe care n'o avem nici unii nici alții. Mi s'a întâmplat de mai multe ori să prind oarecari mici întâmplări cari se petreceau sub ochii mei și să le găsesc o fizionomie originală în care îmi plăcea să discern spiritul acestei epoci. «Aceasta, i-mi spuneam, trebuia să se întâmple astăzi și nu putea să fie altă dată. Este un semn al timpului». Inșă, am regăsit de nouă ori din zece același fapt cu împrejurări analoage în memorii vechi sau în povestiri vechi. Se află în noi un fond de umanitate, care se schimbă mai puțin decât s'ar crede. Noi ne deosebim foarte puțin de altfel, de bunicii noștrii. Pentru ca gusturile noastre și sentimentele noastre să se transforme, este necesar ca însăși organele cari le produc să se transforme. Aceasta e lucru de secole. Trebuiește sute și mii de ani pentru ca unele din caracterelor noastre să se altereze simțitor.

* * *

Filosofiile sunt interesante numai ca monumente psihice bune ca să lumineze pe savant asupra diferitelor stări pe cari le-a traversat spiritul omenesc. Prețioase pentru cunoașterea omului, ele n'ar putea să ne instruească asupra a nimic ce nu este om.

Sistemele sunt ca acele fire subțiri de platină cari se așază în lunetele astronomice ca să împartă câmpul în părți egale. Aceste fire sunt utile observațiunei

exacte a astrelor, însă sunt ale omului nu ale cerului. E bine ca lunetele să aibă fire de platină. Dar nu trebuie să se uite că ele au fost puse acolo de către optician.

ANATOLE FRANCE

(Trad. de I. Pușcariu)

BOLES

Iată ce mi povesti într-o zi un prieten :

«Pe când eram student la Moscova, mi s'a întâmplat să stau lângă una din... «acelea»..., ști tu ? Eră o poloneză și o chemă Tereza. Foarte înaltă, foarte oacheșă, cu niște sprâncene negre înbinate, cu trăsăturile feței grosolane, ca din topor...,—îmi eră frică de privirea dobitocească a ochilor ei întunecați, de glasul ei gros, ca de bărbat, de apucăturile-i de căruțaș, de întreaga ei ființă grasă și numai carne, ca o precupeață... Locuiam în pod și ușile noastre erau față în față. Imi aduc aminte că nici odată nu deschideam ușa când știam că-i acasă. Dar asta nici vorbă, că se întâmplă foarte rar. Uneori ne întâlneau pe scară sau în curte și atunci îmi surâdea cu un zâmbet, ce mi se părea lacom și nerușinat. Nu numai odată am văzut-o beată, cu ochii fără nici o viață, morți de oboseală, cu hainele în neorânduială... și atunci surâsul ei mi se părea și mai scârbos... Când se găsea în halul ăsta obișnuia să mă întrebe:

— «Sunteți bine, domnule student ? — și începea să râză prostește... Și râsul ei dobitocească îmi mărea și mai mult furia împotriva-i. Ori când m'ași fi mutat de acolo, numai ca să ocolesc ori ce fel de întâlniri și de laude, dar odăita-mi eră așa de bună, cu o așa de frumoasă priveliște și așa de liniștită eră ulicioara în câț., ași fi fost în stare să rabd orice...

Și iată, că într-o bună dimineață,—pe când mă tot svârcoleam în pat, gândindu-mă, cam ce pricină aș putea găsi, ca să nu mă duc la curs,—se deschide ușa și nerușinata cea de Tereza mă întreabă cu glasul ei gros :

— «Sunteți bine, domnule student ?

— «Ce poțtești ? o întreb. Și pe fața-i desnădăjduită zăresc parcă o expresie de rugăciune..., lucru neobișnuit la ea.

— «Uitați-vă, de ce... domnule ! Am să vă rog să mi faceți un bine... Faceți-mi'l, vă rog !...»

«Stau lungit în pat. ...tac și mă gândesc.

«Vre-o cursă ! Nici mai mult, nici mai puțin... decât o încercare nerușinată la cinstea mea. Fii tare, Jegor !

— «Uitați-vă ! Trebuie să scriu acasă..., —și-mi spune asta așa de blând, așa de încet, cu atâta teamă...

«Dracul să te iă ! mă gândesc eu. Las' că îi bine ! Mă dau jos din pat,—mă așez la masă, iau o bucată de hârtie și 'i spun :

— «Vino încoace, ia un scaun și spune-mi, ce vrei să scrii...

Se apropia, se așeză cu băgare de seamă pe scaun și se uită la mine cu privirea unei vinovate,

— «Și cui îi scrii ?

— «Lui Boleslav Cașput..., în orașul Svențeani, prin Varșovia...

— «Scumpul meu Boles..., inimioara mea..., iubitul meu cel credincios... Maica Domnului să-ți fie în ajutor ! Inimioara mea de aur..., de ce nu i-ai scris de atâta vreme Terezei tale, porumbiței tale triste, care se chinuște departe de tine...

Eram gata să isbucnesc în răs. «Porumbița cea tristă» eră înaltă de 12 verșoci¹⁾, aveă un pumn cât un pud²⁾ de greu și la față era așa de neagră, de ai fi putut jură, că toata viața a măturat numai coșuri, fără să se fi spălat o singură dată ! Pe cât putui, mă stăpânii și o întrebai :

— «Cine-i Bolest ăsta ?

— «Boles, domnule student !—ca și cum i-ar fi fost necaz, c'am pocit numele. — Boles., logodnicul meu !

— «Logodnic ?!

— «Și de ce vă mirați atâta ? Ce ? Oare eu..., fată tânără, nu pot să am și eu un logodnic ?.

«Ea... și «fată»... logodită ?!

— «Și de ce nu ? Toate-s cu puțință... Și de mult ești logodită ?...»

— «De șease ani...

«Oh, oh !,—mă gândii.—Și în isprăvii scrisoarea. Eră așa de duioasă scrisoarea aceia, plină de atâta dragoste,—că vă spun drept, eu însu-mi tare ași mai fi vrut să fiu în locul lui Boles..., dacă aceia care'i scria n'ar fi fost Tereza, ci ori care alta ceva mai frumoșică de cât ea.

— «Vă mulțumesc din toată inima, domnule pentru binele cel mare, pe care mi l'ați făcut !. Imi zise Tereza închinându-se în față-mi. Poate, c'ași putea să vă fiu și eu de vre-un folos ?

— «Ba de loc ! Iți foarte mulțumesc !

— «Poate domnul o fi având de cârpit vre-o cămașă sau niscaiva ciorapi ?

«Simțeam că mastodontul ăsta în fuste mă înfuriă, de mi se înfierbântase fața și'i răspunsei foarte lămurit că n'am nevoie de nimic.

«Plecă.

«Trecură vre-o două săptămâni... Eră seară... Ședeam la fereastră și flueram. Mă tot munceam să nu mă mai gândesc la mine. Mă plictiseam grozav, vremea eră urâtă, nu voiam să ies nicăieri și — mi-aduc bine aminte,—ca să mai omor timpul mă cercetam pe mine însumi, Și asta e ceva foarte plictisitor, dar... poftă de făcut altceva n'aveam. Se deschide ușa,—slavă ție Doamne, că vine cineva!...

— «Domnul student n'are lucru ?

«Tereza ! Hm....

— «Nu..., dar de ce ?

— «Ași fi vrut să rog pe domnul să-mi mai facă o scrisoare...

— «Poftim.... Tot lui Boles !

— «Nu... De data asta să fie din partea lui...

— «Ce-e ?

— «Oh, proasta... de mine ! Iertați-mă..., n'am vrut să spun asta ! De data asta..., uitați-vă..., n'am nevoie eu, ci... o prietenă a mea... adică nu o prietenă, ci... un prieten.... Nici el nu știe să scrie... Și are și el o

1) Măsură de lungime. 12 verșoci, cam. 1 m. 75

2) " " greutate — 19 kgr. 200 gr.

logodnică, pe care o chiamă... tot Tereza..., ca și pe mine... Atunci..., dacă domnul student e așa de bun, cum ai mai fost..., are să-i scrie o scrisoare și Terezei... aceleia... Nu'i așa?

«Mă uit la ea — fața ei mare e turburată, degetele-i tremură și, nu știu de ce, se frământă, de parcă nu-și găsește locul — și ghicesc!

— «Uite, ce'i cucoană!, — îi spun. Tot ce mi-ai înșirat de Boles și de Tereza ceia, — toate's numai minciuni. Dar cu mine să știi că n'ai să izbutești, căci nu vreau să mă împrietenesc cu dumneata... M'ai înțeles?

«Vorbele mele o înspăimântară, își pierdă cumpătul și începă să-și miște buzele, ca și cum ar fi voit să spună ceva, dar nu-și deschise gura. Așteptam să văd ce se va mai întâmpla și mi dădău seama, că mă înșelasem întru câtva, bănuind-o c'ar voi să-mi pună cinstea la încercare. Mi se părea, că altceva trebuie să fie la mijloc.

— «Domnule student! — începă ea și... pe neașteptate făcă un semn cu mâna, se întoarso spre ușă și ieși din odaie. Rămăsei locului, nemișcat, foarte amărât în sufletul meu. Auzii ușa trântindu-se cu putere. Fără îndoială, că mi s'a supărat «fata»...

«Mă gândii și mă hotărâi să mă duc la ea, s'o chem la mine în odaie și să-i scriu tot, ce o vrea...

«Întru în odaie, — o văd stând pe scaun, cu coatele pe masă și cu capul între mâini.

— «Ascultă!, îi spun...

— «... Ori de câte ori povestesc întâmplarea asta și ajung aici, nu știu ce am..., nu mă simt la locul meu..., ciudat lucru! Da-a...

— «Ascultă!, îi spun.

«Se sculă, de unde stă, cu ochii scânteietori, se îndreptă spre mine și, — punându-și mâinile pe umerii mei — începă să șoptească sau mai bine... să mormăie cu glasul ei, ca de bărbat,

— «Ei... și ce'i cu asta? Ei, da! Așa e! Nu se află nici un Boles, nu... Și nici altă Tereză, afară de mine! Și d-voastră trebuie să vă pese? Vă e așa de greu să vă jucați cu tocul pe hârtie? Da? Ei, aide! Și de mi-ați scrii..., tot așa de alb și de curat rămâneți. Nu se află nici un Boles și nici o Tereză, afară de mine! Ei și ce'i cu asta? Ce?

— «Dă-mi voie! — îi răspunsei, înărmurit de primirea asta neașteptată. De ce e vorba? Boles nu trăește?

— «Da, nu cunosc nici un Boles! Ei și cu asta ce'i?

— «Și nici vre-o Tereză?

— «Nici vre-o Tereză! Eu sunt Tereza.

«Nu înțeleg nimic. Sgâiesc ochii la ea și caut să înțeleg, cine din noi doi și-a pierdut mințile? Dar ea se întoarce la masă, răsfoiește puțin, — câtând parcă ceva — și mi spune supărată?

— «Fîndcă v'a fost așa de greu să scriți lui Boles, poftim..., luați-vă scrisoarea înapoi! Găsesc eu și alții, cari să-mi scrie..., numai să vreau...

«Și mă trezesc cu scrisoarea lui Boles, în mână. Ia te uită, ce femeie!...

— «Ascultă, Terezo. Ce înseamnă toate acestea? Ce nevoe ai să-ți mai scrie și alții, când îți scriu eu și când nici scrisoarea asta n'ai trimes-o încă?

— «Cui?

— «Aceluia..., lui Boles?

— «Fiindcă... nu e!

«Nu mai înțeleg nimic! Nu'mi mai rămâne decât să rîd de toată încurcătura asta și să plec. Dar se lămurî.

— «Ei și ce'i? îmi spuse supărată. Nu'i și... atâta tot! Și și mișcă brațele, ca și cum s'ar fi înțeles, de ce nu'i și pentru ea vre-un Boles pe lumea asta.

— «Și crezi, că n'ași fi voit să am și eu unul... Ce? Nu sunt și eu femeie ca toate femeile? Nici vorbă... știu bine, că... da!... Și nimănui nu-i fac rău scriindu'i...

— «Dă-mi voie... — cui?

— «Lui Boles!

— «Dar... mi-ai spus, că nu'i nici un Boles?

— «Ah! Pentru Dumnezeu! Și, ce are a face, dacă e sau nu? Nu-i și cu toate astea..., parc'ar fi!...

Ii scriu și atunci mi se pare, că trăește...

Și Tereza aceia — sunt eu și el îmi răspunde și eu îi scriu iar și... tot așa...

«Am înțeles... odată cu capul n'ași fi crezut că poate fi pe lume atâta rău, atâta rușine, atâta mîrdărie... Lângă mine, la trei pași de mine trăește o ființă omenească, care pe lumea asta n'are pe nimeni să se uite la ea cu dragoste și ființa asta își născoceste un prieten!

— «Uitați-vă! Mi-ați scris o scrisoare pentru Boles, am dat-o unui prieten să mi-o citească, și când mi-o citea, îl ascultam și mi închipuiam, că și pentru mine e un Boles pe lumea asta! Și după aceia te rog să mi scrii o scrisoare, ca din partea lui Boles către Tereza..., adică mie. Și când mi se scrie și mi să citesc astfel de scrisori, cred că se află și pentru mine un Boles. Și așa viața mi se pare mai ușoară...

«... Da-a... Să mă ia dracul! Ei bine..., din ziua aceia i-am scris regulat, de două ori pe săptămână... și lui Boles și răspunsurile lui Boles către Tereza. Și ce frumoase răspunsuri!... Mi-aduc aminte, că le ascultă și plîngea, de i să rupea inima... Cu glasul ei gros, de bărbat. — Și pentru lacrimile, pe cari o făceam să le verse pentru scrisorile închipuitului Boles, — îmi cârpea toate găurile ciorapilor, cămășilor și... așa mai departe...

«Peste trei luni dela întâmplarea asta, — nu știu din ce pricină, — Tereza fu pusă la închisoare...

... Și mi închipui, c'o fi murit până acum.

... Prietenul meu își scutură scrumul țigării, să uită visător spre cer și adăogă:

«Da, da!... Cu cât omul gustă mai mult amarul, cu atâta mai mult arde de setea de a fi mulțumit. Asta n'o putem înțelege noi, cei îmbrăcați cu haina darurilor înnăscute, noi, cari ne privim unii pe alții prin vâlul sașiului și al închipuirii, că suntem cu totul curați.

Și din aceasta urmează ceva foarte urât și... foarte crud pentru noi. Auzim spunându-să într'una... «cei de jos», «cei căzuți»... Dar ce sunt «căzuții» ăștia? Înainte de toate — oameni, cu același oase, același sânge, aceeași carne, aceiași nervi, ca și noi ceștialalți. Și asta ni se spune în toate zilele și de sute de ani!... Și noi ascultăm și... dracu știe de ce, ni se pare lucru de răs. Am asurzit cu totul, de nu mai auzim nici strigătul cel tare al simțimintelor omenești... De fapt noi înși-ne am căzut și încă jos de tot..., ne-am scufundat în prăpastia îndoielelor de tot felul și în aceia a credinții, că

suntem mai sus decât toți din pricina nervilor și creierului nostru față de creierul și nervii oamenilor acestora... Și oamenii aceștia sunt mai puțin șireți decât noi, și știu mai puțin decât noi să treacă drept buni...

«Dar ajunge, cât am vorbit de asta... E așa de vechi cântecul ăsta..., în cât ți-e rușine să mai vorbești... E așa de vechi!

MAXIM GORKI.

(Tradus din rusește de G. Carp)

DOI STRĂINI

— Din carnetul unei prietene —

20 Iunie.

Aseară m'am întors dela oraș.

Din curtea strâmtă a pensionului, mă văd acum iarși în mijlocul unei privești largi, ale cărei singure hotare sânt munții adormiți în ceață viorie la miază-noapte, dealurile păduroase la dreapta și zările totdeauna fumurii către apus.

În sfârșit, viața, așa cum am dorit-o, mă așteaptă, acum cu toată comoara ei de speranțe visate odinioară. De câte ori, cu ochii închiși, ghemuită în pătuțul meu din colțul dormitorului, în lungi nopți de iarnă, nu-mi făuream o viață întregă de fericire, din crâmpie de icoane și de fapte plătuite l... De-acuma s'a sfârșit. Nu mă mai întorc la pension.

Am venit cu tata în tren și tot drumul am stat cu fruntea lipită de geamuri, urmărind pe gânduri priveștile schimbătoare, din goana trenului. Tata ațipise cu capul pe spate și cu pălăria pe ochi. Niciodată n'am făcut un drum atât de tăcut,

Cele din urmă două vacanțe le-am petrecut la tanti în Ploești,—«fiind-că sânt singură»—zicea ea.

Dar acum am isprăvit școala și trebuie să mă îngrijesc de rosturile și gospodăria mea...

Aici, nimic nou.

Aceiași clădire mare, înconjurată de duzi, aceiași curte largă, plină de oretenii, și aceiași grădină sălbatică năpădită de buriene printre care cresc vișinii bătrâni și coacăzii mărunți, cu roada roșie și delicată.

Odaia mea e neschimbată, cum am lăsat-o acum trei ani.

Numai Rada, servitoarea, pare mai obraznică și mai cochetă de cât odinioară.

Dar pleoapele mi se închid fără voie. Noapte bună!

21 Iunie.

Ce zi caldă și liniștită! Am fost în grădină și m'am culcat cu fața în sus pe iarba deasă și moale. În golul sufletului meu obosit, se perindau încet gânduri leneșe, visuri molatece—întocmai ca noruții albi, cari mângâie bolta cerului într'o nesimțită atingere.

Împrejurul meu, mănunchiurile de buruieni cu mirosul puternic și sălbatic, desvăluindu-și la soare viața lor adâncă, ascundeau larma și mișcarea miilor de victăți mărunte.

De-asupra capului meu, pe o mlădiță desfrunzită, două rândunele trimeteau văzduhului o cascadă de sunete clare și pripite, ca murmurul unei șuvițe de apă într'un vas de cristal.

Mi-am adus aminte de vorbele mamei :

— Știi tu ce zic rândunelele? «Când am plecat am lăsat pere—mere—nuci, când am venit, am găsit uurzici—uurzici!»

Mă ridicai într'un cot ca să încerc a potrivi cuvintele după cântecul lor vesel. Atunci porniră amândouă de odată, săgetând văzduhul în zigzacuri repezi.

...S'au dus,—acum abia le mai zăresc.

Dar a fost de-ajuns ca să-mi aducă aminte de mama. Da, aici, în aceeași grădină, poate chiar în același loc, a stat pe iarba și m'a culcat cu capul în poala ei.

Câți ani sunt de-atunci? Eram un copil, nu-i puteam pricepe nici bucuriile, nici durerile... Țiu minte numai să adese ori lăcrămile ei calde îmi stropiau creștetul capului, când alergam să-mi lipesc fruntea de sânul ei plătând, cutremurat de suspine.

Și nici acum nu pot înțelege bine, — în ce fel de legături zilnice a fost ea cu tata și pentru-ce s'a stins așa de timpuriu?

Se iubeau?...

Da, se iubeau, pentru-că tata,—deși a rămas văduv încă tânăr,—niciodată nu s'a gândit să-mi dea prilej de a mai zice cui-va «mamă».

Niciodată?... Fără voie îmi veni în minte seara de la masă. Încercai să alung umbra de bănuială urâtă, și brutală pentru sufletul meu, dar întâmplarea aceea mi se înfățișă de astă-dată, cu toate amănuntele ei.

Mă așezasem, cea dintâi, la locul meu. Tata se învârteă împrejur cu neastâmpăr, într'o vădită încurcătură

— Lipsește ceva? îl întrebai.

— Vezi, răspunse el nehotărît, să nu te superi... O să vie și Rada la masă!...

Apoi cu ochii plecați, adăogă:

— Eram preă singur la masă... Am chemat-o odată —în urmă ne-am obișnuit așa!

N'am răspuns nimic. Erau trei tacâmuri,—al servitoarei aveă numai o singură farfurie, fără șervet.

În sfârșit veni și se așeză la masă, cu sfială, dar cu o vădită intenție de a părea nestânjenită; se ridică din când în când să servească.

Pe mine în curând gândurile mă furară într'altă parte. Tăcerea asta din timpul mesei, îmi aduse aminte de sufrageria zgomotoasă dela pension, unde pofta mea de mâncare întreceă adese ori porția prea delicată.

Și mâncai cu poftă.

Dar acum iarși îmi veniră în minte gesturile tatei, ținuta obraznică a servitoarei, toaleta ei pretențioasă și tonul cu care răspundea.

Să fie cu puțință?...

Mă cutremurai de indignare, numai la gândul că această bănuială mi-a putut măcar trece prin minte.

Un fluture galben îmi fâltăi câteva clipe deasupra feței, gata să mi se lase pe frunte. Intinsei mâna dar nu'l putui prinde. Atunci mă ridicai, urmărindu-l atentă în zborul lui plutitor, cu popasuri mici pe la fiecare floare, — până când trecu gardul, pe deasupra cucutelor, și mă lăsă cu brațul întins, păcălită.

În clipa aceea, auzii un răs ascuțit, oarecum silit, care venea din spre curte. Mă întorsei repede.

Eră ea.

Din capătul scării, mă privea răsând, cu mâna răzămătată de balustradă, într-o poză de cucoană mare.

— Bravo, domnișoară! Alergi după fluturi, ca copii, în loc să...

— Să nu fii obraznică! strigai, cu obrajii aprinși de mânie.

Dar ea pierise într-o clipă, îndărătul ușei care se închideă cu zgomot.

Nu mă puteam liniști. Am alergat sus, în odaia mea și cu obrajii între perne, am plâns, — deși nu trebuia să plâng...

22 Iunie

...Și să mai crezi în statornicia banurilor omenești! Acum cateva zile, mi-ași fi închipuit eu să întâmpin, în casa părinților mei, atâtea neajunsuri și atâtea umilire? Sub orice formă aș fi prevăzut răul, numai sub aceasta — nu!

Cum, tata, cu sufletul pe care-l cunosc, să-și poată sacrifica propria lui fiică, unicul său copil, pentru...

Pentru cine, — dumnezeule!

O străină, cea dintâi venită, o ființă rea și stupidă, — o servitoare.

Dar cum a fost ea în stare să schimbe cu desăvârșire sufletul unui om cinstit, unui părinte pe care-l știam bun și iubitor?

Imi vine să cred că ea nu a fost decât un prilej trecător, — o uneltă oarbă în acest proces de adâncă schimbare, — arma întâmplătoare care a trezit fără veste instinctul rău, adormit în sufletul criminalului. Firea omenească are adâncimi nepătrunse, cotituri tai-nice și rușinoase, care nu ies, decât rare ori, la iveală.

Da, așa trebuie să fie.

Sânt acum trei ceasuri de când stau singură, așteptându-l să vie.

De ce n'a venit până acum? După cele ce s'au petrecut astăzi, trebuie, în sfârșit, să aleagă între mine și ea.

Astăzi după amiază, ca de obicei, eram în grădina când m'a chemat tata din foisor:

— Vino sus! Avem musafiri.

Am alergat în odaia mea, mi-am luat în fugă veșminte cuviincioase și peste puțină vreme, eram în salon.

Doctorul plășei, un moldovean bătrân și vesel, pe care-l cunoșteam mai dinainte, mă duse în fața celui de-al doilea musafir, un tânăr.

— Jean Munteanu, noul revizor de plasă!..

Acesta îmi puse mai multe întrebări banale, pe când doctorul stă de vorbă cu tata.

Atunci se deschise ușa, larg, ca la ceremonii, și în pragul ei apărură Rada, în mare toaletă. Pantofii ei galbeni, erau la fel cu ai mei. Panglica din păr, cordonul, croiala bluzei, părul cu bucle în două părți, — toate la fel cu ale mele!

Munteanu se ridică numai decât și înaintând câțiva pași, îi făcù o reverență adâncă:

— Sărut mâna, doamnă!

Ea îi răspunse cu un mic semn din cap, pe când doctorul izbucnea în râs, iar tata încurcat, îngână:

— Pardon... eu sunt încă vădov. Dumneaei e nu-mai o... menajeră,

Și cum ea stă locului, îndrăzneată, cu privirile pline de zâmbet, o întrebai:

— De ce nu aduci dulceață?

— Am adus mai dinainte, când nu erau d-lor, răspunse ea, arătându-mi din ochi, pe măsuța de lângă mine, o tavă cu trei pahare.

— Atunci... ce mai aștepți? Locul tău e jos, nu aici.

Aprinsă de rușine, mojiță, cu tonul ridicat, ea ripostă:

— Te rog, domnișoară, să nu-mi mai zici «tu», — că pe urmă... o să-ți zic și eu la fel!

Fără voie, apucași de pe masă un pahar, care se sfărâmă în bucăți, izbit de ușă.

Din prag, ea întoarse capul și țipă:

— Ofticoaso!

Am vrut să alerg după ea, dar întâlnii privirea tatii, o privire plină de ură, într-una din acele clipe repezi, când omul nu mai e stăpân pe sine.

Picioarele mi se slăbiră și căzui neputincioasă pe un scaun.

Munteanu murmură vorbe neînțelese, pe când doctorul mă ținea de mână.

— Da fii pe pașe, duduie! Nu te emoționează așa! Mata ai chiept sănătos!

Apoi întorcându-se spre tata:

— Printru-șe permiți mata, să zică madama șeia, că duduia-i oftigoasă?

I-am lăsat pe toți trei și am fugit în odaia mea.

Acum e aproape noapte și tata n'a venit la mine să-mi spue cel puțin o vorbă de mângâiere!.. N'a venit încă...

23 Iunie, ora 11 din zi.

Azi dimineață a venit. A venit cu ea, — cu Rada.

Când i-am văzut pe amândoi, le-am strigat să plece din camera mea, ori să mă lase să plec.

— N'ai decât! făcù ea.

Atunci am luat de pe fereastră un cuțit mic, pentru fructe. Tata a sărit numai decât între noi și mi-a zmulș din mână cuțitul pe care-l apucasem de lamă însângerându-mi palma.

— Pentru Dumnezeu, fii cuminte! Ce însemnează toate astea?... Și, blajin, apropiindu-se de mine, mă apucă de braț:

— Haide, liniștește-te odată!.. Impăcați-vă.

— Eu?

Am crezut că înebunesc. Un nod dureros mi-a oprit respirația și n'am putut să gem decât un singur cuvânt:

— Tată!

Speriat mă cuprinse în brațe, — iar eu, cu energia desnăjdii celei de pe urmă, m'am zmulș din mâinile lui și atunci, fără veste, palma mea i-a căzut în plină figură.

— Canalie!

Tremurătoare de mânie, i-am aruncat cuvântul în față, pe când el, împietrit, mă măsură din creștet până în picioare, cu o privire ciudată.

Apoi, fără să rostească o vorbă, îmi întoarse spatele și pașii lui regulați, ca o bătae de orologiu, se auziră depărtându-se pe coridor. Ea, pierise mai dinainte.

Acum mă gâtesc de plecare.

Gara e aproape și până la trenul de Ploești, după amiază, am destulă vreme să-mi așez hainele și cărțile în cușor.

Nimic și nimeni în lume nu va putea închide cărările voinței mele.

15 August

M'am întors dela Ploești. Rada nu mai e aici, chiar de a treia zi dela plecarea mea.

Dar în aceste trei săptămâni, cât am stat la oraș, mi-a fost dat să descoper cea mai dureroasă taină asupra vieții părinților mei. Am găsit acolo documente și mărturisiri pe care toți mi le ascunseseră mai înainte.

Biata mamă!

Fire plăpândă, sfioasă și supusă, de adevărată femeie,— ea a îndurat șapte ani de-a rândul brutalitățile unui om pe care l'a iubit atât de mult, în cât nici odată n'a făcut cuiva vre-o destăinuire a suferințelor sale.

Părinții ei ar fi luat-o numai decât și pentru totdeauna din această casă blestemată, dar ea tocmai de asta se temeă mai mult: să nu'l piardă, să-l aibă așa, cu toate cusururile lui. Bunicul meu, primind vești rele dela vecini și cunoscuți, atunci când zvonul traiului nenorocit străbatea dincolo de zidurile acestei căznicii mizerabile, alerga, dela țară, adese ori să-și vadă fata, dar nici o dată nu putea afla ceva din gura ei.

— Minciuni! Toate sunt numai minciuni, tată. Noi, chiar astăzi am fost la plimbare amândoi!

Și bătrânul, după ce încercă în zadar s'o iscodească, se întorcea acasă, cu inima îndoită și cu mâhnirea în suflet. Un singur duhovnic credincios avea mama: pe mătușa mea, pe sora ei din Ploești.

Ei îi scria lungi scrisori de resemnare tristă și sfâșietoare, care m'au făcut une-ori să plâng cu hohote asupra slovelor tremurate, pe largi file întinate, atunci, de lacrimi și îngălbenite, acum, de vreme. Ei îi povesteă tot nenorocul și toată singurătatea vieții sale, părăsită, umilită,—atunci când el, după săptămâni întregi de lipsă, nu venea pe acasă decât ca să-i aducă noi dovezi de josnicie brută și artăgoasă. Și, în fiecare scrisoare, aceiași rugăminte de martiră resemnată: «Te rog, rupe scrisoarea aceasta și nu spune nimănui.....»

În cele din urmă, boala grozavă care nu iartă, a zmulso ca pe o floare plădândă, lipsită de aer și de lumina iubirii...

Și acum trăesc sub acelaș acoperământ cu omul care a asasinat pe mama, cu omul pentru care nu mai pot avea nici stimă, nici iubire de fiică. Și voi trăi poate încă multă vreme, privindu-l în fiecare zi ca pe un străin, cum pleacă dimineața, cum se întoarce seara,—vom schimbă aceleași vorbe și aceiași privire obișnuită, el de ură ascunsă, eu de indiferență rece,—până când va trebui să plec pentru totdeauna din această casă.

Poate că și eu sunt dornică de viață,—de lux, de zgomot și de petreceri,—ca toate cele de seama mea, poate că și eu am dreptul meu la plăcerile frivole și la dezamăgirile ispititoare ale acestei vieți,—dar cui îi pasă de simțirea și de gândirile mele?... Dunga dintre sprincene mi se adâncește tot mai mult, pe zi ce trece, și căldura vieții vesele de afară, nu pătrunde până în golul înghețat al sufletului meu.

Sufletul meu! Un templu pustiu, în care lumina gândurilor cade numai pe o singură icoană: mama. Trăesc alături de tata,—dar lui nu'i pot închină nici o simțire, nici o dorință, nici o clipă a vieții mele,—de când mi-a rostit acel îngrozitor «împăcați-vă» în dimineața zilei de două zeci și trei Iunie!

Mama a iertat. Eu nu iert.

... Căci și o femeie poate avea sufletul clădit dintr'o singură bucată».

VICTORIA M. IUGA.

Pitești 1908.

PE O STRADĂ

Pe o stradă cu prăvălii, prin geamurile cărora se văd întinse mărfuri de-a doua și-a treia mână, deodată se aud huiduituri și răcnete sălbatece. E un cățel și în urma lui vine un alai, de chipuri înspăimântate, la care se mai adaogă alți trecători, mușterii, stăpâni și băeți de prin prăvălii. Atrăși de sgomot, sosesc în goană și curg ca un puhoi, curioși, din străzile vecine și ajută cu glasul lor ca urlatul să devie și mai înfiorător.

Cățelul e bine hrănit, cu părul scurt și lins. Impedecat de-o înțepeneală ciudată, aleargă țupăit, mai mult în loc, din toate puterile. Cu botul căscat, răsuflă greu. Buzele și limba îi sunt uscate. Ar căută apă, ceva să-și potolească setea, dar îl zorește din urmă. Cu ochii sticloși și cum picioarele nu i se mai îndoae dela închieturi, fuga lui, fără spor, e un șir de salturi ca ale unei jucării mecanice.

Câteva înaintează din întâiul rând al alaiului, o clipă îl ochesc și-l lovesc. La fiecare lovitură, trupul mic al cățelului se clatină, gata să cază; dar el saltă și nu se știe prin ce minune se mai ține încă pe picioare și într'o cumpăneală stăruitoare își urmează salturile înțepenite. Nu chelălăește, nu latră, pentru că nu mai are glas, și cu gura căscată pe nimeni nu amenință să muște. Dar loviturile abia le mai simte și o împăinjenală în ochi îi întunecă lumina; dar aude ce se petrece în urma lui și..., fuge. Simte nevoe de liniște, de odihnă, de mai mult aier. Vrea să respire adânc și nu poate. Se îneacă.

— Hu!... ho!... huo!... E turbat. Huo!... și toți strigă, pe toate glasurile, într'una.

Unul din mulțime îl lovește cu bastonul dealungul trupului că deodată îl aruncă pe sus, în picioare, pe trotuar. Cățelul mătăhăind saltă de-a curmezișul și isbindu-se de perețele unei prăvălii se oprește adăpostit sub un scaun încărcat cu mărfuri. Ii vine să cază, dar sprijinindu-se în picioarele lui înțepenite, stă nemîșcat. Mulțimea îl urmărește și-l împunge urlând asurzitor.

Cățelul nu-și mai poate întoarce gâtul, doar ochii și-i mișcă îngroziți, rugător. Cineva îl împunge cu vârful bastonului în coaste și-l doboară. Lovituri peste lovituri cad asupra trupului său mic, în mijlocul unui sgomot de glasuri înspăimântate și sălbatecite. El bietul, cu labele în aer, se tăvălește când pe-o parte, când pe alta la fiecă isbitură și svârcolindu-se ca un gân-

dacă căzut pe spate, deodată sare în picioare și pornește în salturi scurte.

Atâta i-a trebuit să vadă, și mulțimea cu creerul aprins din nou de o groază neînțeleasă, izbucnește și mai tare: «E turbat. Dați-i! Hu!... huo!...»

Trecătorii se abat din drumul cățelului și alaiul se ține acuma la oarecare depărtare. Lumea se îngheșuește pe trotuare și ia parte cu surâsul ei rânjit la întâmplarea asta crudă.

Cățelul își dă încă seama de grozăvia pericolului de afară și luptă să scape cu fuga de urgia mulțimii. El nu știe însă ce-l arde înăuntru, ce-l înecă și-i înțepenește trupul. Dar tot nădăjduște s'ajungă acasă..

Dacă ar avea limbă de vorbit, ar spune că el e o ființă umilă, își iubește stăpânul, c'a fost învățat să fie cuminte și «să facă frumos» la musafiri, că a trăit bine și alintat de toți, n'a făcut rău nimănui și nimeni până astăzi nu l-a bătut pe dânsul. C'un ceas mai înainte își urmă stăpânul și voind de întâia dată să se împrietenească cu alt cățel de înălțimea lui, s'a rătăcit cu tovarășul pe străzi. Nu-și amintește ce-a făcut, ce-a luat cu gura de jos și-a început să-i vie rău. Și'n mintea lui făgăduiește că de acuma se va purta frumos, nu se va mai rătăci, că vede ce grozav pedepesc oamenii un păcat așa de mic.

Urmat de mulțimea sălbatică, mai departe cade în șanț și cu toate loviturile primite, încearcă dar numai are putere să se scoale. Și până acasă mai are încă...

Biruitor, alaiul se împrăstie și cățelul se crede scăpat. Culcat pe o parte, cu gâtul întins, răsuflă anevoe din ce în ce mai slab; înțepenind, tremură din picioarele întinse ca o strună lovită și ridicând din când în când, puțin și cu greu capul, cu ochii doar mai arată de unde-i vin durerile și arsurile sfâșiitoare. Printre trecători își caută stăpânul, dar din ce în ce nu mai vede și clipind rugător imploră pe toți s'aibă milă de dânsul, că el n'a făcut rău nimănui..

C. APOSTOLIU

TEATRU

TEATRUL NAȚIONAL PERSAN

Legenda ne povestește acestea :

Din Ali și din Fatima, fiica lui Mahomed, se nascură doi fii: Hassan și Hussein. La moartea tatălui lor, care căzu înjunghiat în moscheia Cufa de către Ibn Maljam, în al treizecilea an dela moartea Profetului, Hassan, ca cel dintâi născut urmă tatălui său în domnie. Dar eră om slab Hassan, om slab și iubitor al filozofiei și al liniștii, departe de ambiții și lipsit de vigoare; după șase luni abdică în favoarea lui Muawya, pe a cărui fiică o luase de soție, și după puțin timp muri la Medina, de moarte năpraznică, otrăvit, după unii, de o femeie din haremul său,—de chiar femeia sa, după alții.

În puțină vreme muri și Muawya.

De aici vrăjmașii nenorocite și războaie ucigașe între frați.

Yazid, fiul lui Muawya, cerea pentru sine domnia califatului, rămas fără stăpân dela moartea tatălui. Hussein, viteazul Hussein, căruia i se dăruise cu îm-

belșugare vigoare și curaj, ce lipseau cu totul fratelui său mai mare, avea de asemeni, și cu dreptate, drepturi asupra domniei, care trebuia să se întoarcă în familia căreia îi aparținea prin îndrituirii vechi și dela care fusese luată de către Muawya numai prin îngăduință. Puternic prin acest drept al său și slab prin necredința armatei, începă războiul cu Yazid, dar fù învins și părăsit cu puțini de ai săi în pustiurile șese ale Korbalei, aproape de Tigru.

Lipsiți de orice ajutor, fiul lui Ali și credincioșii săi, îndurără multă vreme chinurile setei, până ce găsiră ușurare și sfârșit într'o luptă turbată în potrivea a treizeci de mii de dușmani, ce îi uciseră pe toți.

Hussein, de asemeni, căzu mort. Familia lui se strămută apoi din Arabia, ceru și își găsi adăpost în Persia, unde fù primită atunci cu multă prietenie și a cărei amintire e ținută astăzi în mare cinste.

Acestea ne povestește legenda.

Această legendă ajunsă apoi miezul slujbelor religioase ce se sărbătoriau în Persia, când din întâmplarea adevărată nu mai rămăsese decât amintirea și cultul în sufletul oamenilor.

Ast-fel de slujbe, care se sărbătoriau în fie ce an pentru aducerea aminte a morții lui Hussein, suferiră cu timpul o întoarcere treptată și o schimbare în legătură cu ea. Dezbrăcându-se încet-încet de haina simbolică, mărind tema dela început prin introducerea unor elemente noi, schimbând caracterul de ccermonie, cu acela de spectacol, forma de sărbătorire în aceea de reproducere, ajunseră o reprezentație dramatică, care fu ținută de la începutul secolului trecut în forma actuală de «Taziya». «Taziya», (pe care orientaliștii o derivă din «aza»: a plânge moartea persoanei iubite) este astăzi drama națională persană. Pe lângă dânsa se mai află reprezentațiile de păpuși — singura formă de teatru universal —, jocurile acrobatică, executate de dănțuitori de meserie, de gimnastici călători, reuniți în familie, cu maimuțele și urșii învățați, și «Tamașa», alcătuirii scenice, care prin scopul lor de frunte, de a face să se desfăteze ascultătorii, ar putea fi apropiate de farsa noastră, dar care totodată nu sunt lipsite de spirit în aluziile la oameni și fapte dintr'un anumit timp și loc. Intre aceste «Taziya» se îmbracă cu acel vâl de seriozitate, care se potrivește dramei naționale: despre ea se poate spune foarte bine ceia ce în genere nu se poate spune despre teatrul contemporan, dar care totuși a fost un fapt neîndoelnic în vremurile de civilizație mijlocie, la popoarele la care porțile superstiției țin închis drumul scepticismului: are o însemnată înrăurire asupra poporului din Persia, asupra purtătorilor și asupra obiceiurilor sale; adese în intrigile politice face slujba, pe care la popoarele, cum se zice, civilizate o îndeplinesc cu acea cinste pe care o știm cu toții, gazetele și discursurile electorale.

Se găsește, după cum se vede, drama [persană de astăzi în acea stare embrionară de dezvoltare prin care a trecut fără înconjur teatrul la aproape toate popoarele. Istoria ne învață că ceea ce se întâmplă acum în Persia s'a întâmplat cu cinci sau șase sute de ani în urmă la toate națiunile din Europa. Analogia între origina, dezvoltarea, însemnarea reprezentațiilor sacre

ale evului mediu european și între origina, desvoltarea însemnarea «Taziyei», sare în ochi într'un chip așa de lămurit oricui are o cultură literară de liceu, încât ar părea aproape zădarnic a o mai aminti. Ceea ce surprinde mai mult este analogia între particularitățile de formă.

E lucru prea știut că au fost de două feluri riturile creștinismului în latinitate: simbolice și reprezentative; acestea din urmă reproduceau în acțiune faptele principale ale misiunii lui Cristos pe pământ și alcătuiau dramele liturgice, între care cea mai veche încercare este «Christus patiens», atribuit lui Grigore din Nazianz. Din această sămânță brută, după un timp de rodire înceată și îndelungată, răsăriră apoi «Miraclepais» în Anglia, «Gestliche Schauspiele» în Germania, «les mystères» în Franța, «l'Autosacramental» în Spania, «la Sacra rappresentazione» în Italia. Se întâmplă, cu timpul, tocmai ceea ce de ceva mai mult ca o jumătate de secol se întâmplă în Persia.

Și încă :

În cuprinsul «Taziyei», care în cele d'întâi timpuri fu un țesut foarte simplu, urzit pe uciderea lui Hussein și nenorocirile familiei sale, și peste care se arătau în relief numai două personaje: Hussein, protagonistul, bunul, viteazul Hussein, și Yazid antagonistul, fiul bastard, bețivul, răpitorul femeilor altuia, omul orgiilor și-al cruzimilor, urâciosul păzitor de animale urâcioase, — s'a mai introdus o rețea mai variată și mai vastă : convertirea creștinilor la cultul lui Mahomet, și figuri noi se desfiră pe fondul tabloului, în penumbră : Adam, Abraam, Eva, Rachel, Moise, Mahomet, Ali, Hassan, Fatima, etc...

Tot așa și drama sacră a Creștinismului :

Dela faptele esențiale ale Pătimirii și ale Răscum-părării se întinse până la a cuprinde toate faptele noului Testament; istoricii teatrului amintesc în Germania un «Marienklage» (plânsul Mariei), în Spania un «Misterio de los Reyes Magos», în Franța o «Inviere a lui Lazăr», o «Convertire a lui Paul», un «Adam» și multe altele, care sânt legate de numele lui Beauvais. În Italia dela cele dintâi reprezentații de diavoli ce se dădeau la Florența și despre care nu a rămas amintire decât în cronică lui Villani, se ajunse la reprezentațiile dramelor «Abraam și Isac», «Barlaam și Iosafat», «Fiul risipitor», «Sfânta Domitilla» etc. A scris de acestea Antonia și Bernardo Pulci, Feo Belcari și nici chiar marele Lorenzo nu desprețuie acest fel de a scrie.

Venirea mântuitoare a Umanismului, care curăță aerul de mulți aburi supărători, fu totuși dăunătoare acestui gen literar încă în germinație; unde tânăra plantă dădea cele dintâi flori, voiră cu sila să transplanteze tragedia cu structură și subiect clasic.

Drama sacră putu să reziste mai bine, să prindă rădăcină și să crească în sera catolicismului : Spania. Aici Calderon de la Barca ridică până la cea mai înaltă desăvârșire materia de legende, întipărind-o cu propria sa pecetie.

În Anglia barbaria minunată a Dramaturgului genial trase tocmai din sânul legendei religioase monumentul uriaș al teatrului modern. Un istoric ilustru, Sepet, întârește cu autoritatea sa această părere : Le théâtre de Sha-

kespeare—scrie că—est l'héritier direct du théâtre du Moyen âge, c'est le mystère religieux transformé en drame historique.

Reprezentăția «Taziyei» se începe cu o predică—și pe aceasta o găsim în dramele liturgice medievale. «Ru-zeto-ul» înaintează cel d'întâi pe scenă, urmat de cele mai multe ori de doisprezece «pichklâns (un fel de tineri clerici) și se oprește aproape de «seku» care e un loc acoperit cu un covor și un scaun. Stă pe gânduri câteva clipe, tăcut, apoi scoate un suspin, plânge, geme, gesticulează, se mișcă, își smulge hainele și părul, se svârcolește ca lovit pe epilepsie, cuprins de furia religioasă; apoi solemn pregătește sufletele pentru scenele dureroase ce vor urma și deșteptă în ascultători milă pentru Hussein și pentru nenorocirea familiei sale și dispreț în potruva nelegiuitului Yazid. Urmează acțiunea condusă de mai înainte de un fel de predicator, care ne amintește pe «Corago» al tragediei grece : la un semn al său actorii se ridică și vorbesc, la un semn al său tac.

Personagiile simpatice, Hussein, Ali, Fatima, cântă partea lor într'o cadență monotonă; cele antipatice o declamă numai.

Privitorii, îmbrăcați în doliu, departe de strălucirea podoabelor lumești, asistă la reprezentații—se întâmplă să se dea câte șase pe zi—afundați în gânduri și preparați de mai înainte, într'o atitudine solemnă; aceasta nu însemnează că trebuie să sufere foamea și setea și să se lipsească de cea mai sacră instituție : luleaua. Din potrivă, spectatorii fumează, beau, — când sunt beți nu vrea să zică că sunt veseli; ba încă sunt mai bine pregătiți pentru acea înfierbântare de entuziasm ce trebuie să isbucnească la sfârșit, — și mănâncă un fel de prăjitură, compusă din seminți de mei, despre care răutăcioșii zic că are tăria de a grăbi secrețiunea glandelor lacrimale, când emoția spectacolului nu ajunge pentru a produce această funcțiune fiziologică.

Acolo critica neputându-și exercita ascuțimea asupra autorilor, care de cele mai multe ori nu sunt cunoscuți—e încă un punct de atingere cu «Laudele» noastre, al căror autor rămâne în umbra devoțiunii mute — o exercită asupra publicului.

Nu se aplaudă, în Persia. Înaintea întâmplărilor de milă și de durere se suspină; când e momentul, se plânge și lacrimile sunt culese cu un mototol de bumbac, de către un cleric care le stoarce apoi în o amforă mică, pentru a le turna, balsam mântuitor, în gura muribunzilor.

Cum plânsul ține loc de aplauze, e obiceiul ca Regele să dea semnul; urmează un întreg potop de lacrimi, vărsate în cea mai mare parte de cei mai nestăpâniți în păcatul băuturii; cei mai zeloși își sfâșie carnea, își lovesc capul cu pumnii; se face o întrecere pentru a vedea care știe să se lovească cu mai multă înverșunare pe sine însuși; pentru a începe, ceia ce se înțelege dela sine, nu e nevoie ca să se aștepte pilda Monarhului.

Un alt punct asemănător este gratuitatea spectacolului. Pentru a asistă la șase reprezentații consecutive, Persanii—fericiți muritori!—nu plătesc nimic. Bieții actori sunt răsplățiți, drept orice mulțumită, cu un loc

între fericiți. Nu erau mai pretențioși autorii vechilor noastre drame: ei nu poșteau către Parnas ci către Paradis. Și gratuite erau deasemeni reprezentațiile din veacul al patrusprezecelea și al cincisprezecelea: se înțelege că dacă nu dela public, dela alții aveau autorii oarecare retribuții; dar mai puțin remunerative și magnifice decât cum se crede de obicei.

O singură deosebire există, și mă grăbesc să o însemn, sfârșind conversația: ceia ce în reprezentanțiile noastre sacre eră fast, bogăție, pompă de pregătire scenică, se reduce în drama națională persiană la un cort, acoperit cu pânză neagră, umil și gol, cu un perete scund, a cărui împodobire există numai... în închipuirea privitorilor. Ceia ce la curtea familiei de Medicis eră un spectacol optic, în imperiul persan e încă expresiunea fanatismului religios. Viermele vanității nu a atins încă pe acel popor oriental. Dar va face-o, putem jură pentru aceasta. În lume nu există decât un imperiu universal: acela al zeiții Vanitatea.

LIBERO AUSONIO
(Trad. din italienește de S. Hasnag).

NOTE ȘI DISCUȚIUNI

MONOPOLUL ABECEDARULUI

Monopolul abecedarului a fost introdus la noi prin deciziunea dată la 24 Mai 1901 de d-l Ministru Spiru Haret pe următoarele considerațiuni.

1) autorii de abecedare schimbă prea des edițiile și
2) abecedarele diferă dela școală la școală, așa că în ambele cazuri elevii sunt expuși la cheltueli, mai ales când ei schimbă școala.

3) Prețul abecedarilor de până aci eră prea ridicat.

Câte și trele aceste considerațiuni n'au nimic de a face cu interesele pedagogiei. E drept că s'ar putea adăoga dintre aceste unul, și anume: monopolul abecedarului înlesnește unitatea învățământului în tot cuprinsul Țării.

De șapte ani se respectă această deciziune a d-lui Haret, și întru cât nu s'a protestat în contra ei a trebuit să o considerăm și noi ca fiind bună. O asemenea deciziune presupune în adevăr, ca un lucru cert, că autori de abecedare nu urmăresc decât câștigul lor material, care se operează în dauna școlărilor. Și întru cât nimeni nu protestează, aceasta e o dovadă că presupunerea corespunde realității,—așa nu este nimic de obiectat contra monopolului.

Dacă nu avem autori dornici de binele școlii, ci numai autori vânători de câștig, bine a făcut d-l Haret că a dat compunerea abecedarilor în mâna unei comisii aleasă și plătită de Minister.

Această tristă situație însă nu trebuie să ne împedice de a condamna deciziunea d-lui Haret, din punctul de vedere al principiilor pedagogice. Monopolul cărților didactice, fie restrâns chiar la cele mai elementare dintre acestea, este o pedică pusă înaintea învățământului. Progresul învățământului vine din concursul liber al

inteligențelor: din libertatea de concepere a cărții, nu din monopol.

Condițiunile prin care își motivează d-l Haret deciziunea sa nu au importanța ce li se dă. Sunt destule alte mijloace, pentru a se opri repede o schimbare de ediții și o prea mare înmulțire a abecedarilor, fără a fi nevoie a recurge la monopol. Monopolul, de sigur, este o măsură radicală, în contra rețelilor semnalate, dar este o măsură care dinpreună cu răul suprimă și binele. În scopul de a se opri speculațiunea bănească se oprește și pătrunderea metodelor noi în învățământ. Căci dorul de câștig poate fi și de partea celor ce reprezintă statul, întocmai cum îl găsește d-l Haret că eră de partea autorilor de până aci!

Din următorul memoriu, ce mi-l trimete d-l Juarez Movilă, reiese în adevăr, că manuscriptul său, deși găsit bun de imprimat, a fost totuși refuzat din motive de economie. «Cassa Școalelor» contractase cu tipografia Göbl editarea abecedarului în anumite condițiuni de rentabilitate pentru această Cassă, indiferent de cerințele pedagogiei. Abecedarul d-lui Juarez Movilă, deși găsit bun de președintele comisiei a fost, în fapt, refuzat de contabilul Cassei Școalelor.

Iată deocamdată memoriul în chestiune. Asupra monopolului cărților didactice vom avea ocaziunea să revenim:

În urma unui alt șir de experiențe și după ce citește cu deamănuntul broșura d-lui Bogdan-Duică, broșură tipărită de către Ministerul Instrucțiunii, observ că o foarte mare parte din manuscrisul meu concordă cu ideile d-sale. Principiul general referitor la metoda pură a cuvintelor normale, după cum cerea, eră strict observată, deși eu impac prin lucrarea mea și pe cei cari cer metoda scriptologică mixtă. Gândiam că o nouă revizuire a lucrării mele va duce la bun sfârșit. Singurul punct esențial de diferență eră tratarea mai întâi a literilor de scris și apoi cele de tipar. Părerile exprimate în broșură, sub antetul «Ministerului Instrucțiunii Publice» *le-am considerat drept condițiuni* și am procedat la refacerea încă din Octombrie 1907 căutând a mă conforma cât mai apropiat. Am luat în tovărășia mea pe pictorul *Moisiu* pentru a reface și ilustrațiile, dându-i la fiecare pas instrucții și indicații astfel că ași putea zice că *și partea de ilustrații și combinarea mișcărilor, tot mie îmi aparține*. Pictorul, care de altfel mi-a înțeles gândul până în cele mai mici amănunțimi, a executat cu sfințenie și artă totul. Cinci luni aproape fără întrerupere, am lucrat împreună nopți într-gi. Ba, pentru transcrierea exercițiilor de scris și a bucăților de citit, am mai angajat pe doi tineri. *O muncă nebună pentru nimic.*

De unde să știu eu că și de astă dată sfânta dreptate va fi gătită. Auziam despre acest domn Bogdan-Duică, că este așa de drept și cinstit, așa de *nepartinător și de integru*, în cât ai riscă să încasezi palme da-ă te-ai încerca măcar, să exerciți vre-o influență de orice natură. Aceasta îmi dedea și mai mare nădejde și mai multă putere de muncă și mai mare ambiție de a face o lucrare cât mai perfectă. Nu cred să existe vreo lucrare didactică, care să ceară mai multă frământare a creierului decât abecedarul. Totuși munceam, absolut convins că în sfârșit sfânta dreptate va răzbi. Aproape sigur de izbândă, siguranța ce ți-o dă conștiința valorii, și nădejdea că ai găsit în fine un suflet curat și absolut hotărât a cântări drept, aveam o singură licărire de îndoială: Va putea pătrunde omul acesta lucrarea mea în tot mecanismul

ei? și atunci am început să caut informații despre cunoștințele și experiența sa pedagogică-didactică.

Se încep la Școala Adrian o serie de conferințe cu privire la viitorul abecedar cu discuțiuni contradictorii, sub auspiciile Soc. Instituturilor, conferințe la cari iau parte d. Bogdan Duică, Borgovan, Ciocărlie, Rădulescu-Motru, Christu Negroescu, etc. etc.

Eu tac.

Concluzia finală: aproape toți vorbiau mai mult din *teorie*, nici unul nu avea la bază 11 ani de practicarea abecedarului la *clasa I*, căci urmărit de ideia îmbunătățirii lucrării mele, cei mai mulți ani din cariera mea didactică i-am făcut la *clasa I*.

Intr'un moment, aud pe d-l Grigore Teodosiu, șef de biuro în Ministerul Instrucțiunii, Direcțiunea învățământului primar, vociferând: «Părerile d-lui Bogdan Duică sunt păreri d-sale personale, nu ale Ministerului. Noi ne ținem de deciziunea dela 901».

Pasă-mi-te eră și d-nealui cu abecedar....

Până la 1 Martie am întâlnit de câteva ori pe d. Bogdan Duică. Odată mă întrebă: «D-ta, domnule Movilă care experimentezi de atâția ani, ce zici, despre o părere a mea? N'ar fi bine să nu mai scrie copii în cl. I? Să începă scrisul din *clasa II*?»

Mirat de asemenea întrebare am răspuns:

— Eu știu că scrierea în *clasa I* îmi servește drept cea mai puternică pârghie în exercițiul citirei.

Altă dată: «Ce zici dacă am scoate tăblițele din cl. I? Să scrie dintrodată numai pe hârtie»..?

Și mai mirat îi spun că, tocmai scrisul pe tăblițe, nevoia de a șterge și reface este un auto-control din partea copilului, foarte folositor atât scrierei cât și citirei. Și adaog: Și de unde să-și procure copiii săraci atâta hârtie? Dar la țară?

— Avem fabrici! răspunse d-sa. Să cumpere Primăriile și să le dea gratis.

— Bun lucru, dar nu știți că Primăriile nu prea dau nici lemne iarna, necum să mai dea și hârtie.

Din toate acestea și altele mărunte, am început să constat cu groază că d. Bogdan Duică *nu avea niște păreri bine definite în materie de învățământ*. Drept experiență: îmi pomenă de experiența ce o făcuse cu fiul d-sale, lucru cu care nu mă împăcam de loc, considerând-o ca absolut insuficientă.

Despre ceilalți membri din comisiune, ce să zic?

D-nii Giurescu și Atanasiu, de sigur profesori eminenți, specialiști în materiile lor, dar pun capul dacă d-nealor au mai deschis vre-un abecedar de pe vremea când erau de 7—8 ani. D. St. O. Iosif, poet, literat distins, ce vreți, dar ce are a face cu abecedarul? D. Văleanu, institutor la cl. III la Clemența, zece de ani; apoi, un învățător necunoscut despre ale cărui ilustre lucrări... *neexistente* nu s'a pomenit nimic în lumea dascălească, ce să zic?

Doar cinstea și buna credință, căci în colo nici o nădejde.

Deci speranțele începuseră a se cutremura, Dar ce să fac? Dau manuscrisul în ultima zi a lunii Februarie, chiar ultima oră. La 3 Martie mă oprește în drum un vechiu funcționar al Ministerului care îmi spune:

...«Măine seară se duc manuscrisele la Președintele Comisiunii, căci au mai venit manuscrise întârziate din cauza Poștei, de pe la învățători....

Toate manuscrisele sunt în păstrarea d-lui Teodosiu, care va dresa toate actele și le va da D-lui Președinte».

Am rămas stupefiat.—A doua zi, hotărât, mă duc cu protest în scris la d. Bogdan-Duică, rugându-l să-mi spună cui să dau protestul, d-sale sau d-lui Ministru? Ceream să fie scoase din concurs toate manuscrisele sosite peste termenul legal, precum și manuscrisul d-lor Teodosiu & Nicolaescu, pe motiv

că *nu s'a mai pomenit ca un concurent să fie și păstrătorul manuscriselor celorlalți concurenți și încă 4 zile peste termen*.

D. Bogdan Duică mă sfătuește să dau protestul D-lui Ministru, sau «mai bine» — zice d-sa — «lasă că mă duc eu să cercetez la Minister. — Te asigur că se va lucra cu cea mai mare dreptate. — Ai citit în Voința Națională, informația prin care impietează asupra Comisiunii că cea mai bună lucrare e a d-lor Teodosiu și Nicolaescu? Și noi încă nici n'am primit manuscrisele».

Atunci i-am expus pe scurt toată povestea abecedarului meu, toate pățanii și păreri d. Bogdan Duică foarte mirat.

Multă vreme mi-a pătrunz în urmă că n'am dat protestul acela în mâinile d-lui Ministru.

*

Întâlnesc pe d. Bogdan Duică la vre-o 10 zile.

— Am citit lucrarea d-tale. Am găsit-o foarte bună, foarte frumos ilustrată, foarte bogală. Ba poate prea încărcată. În special p. I și exercițiile pregătitoare excelente.»

— Nu cred să fie prea încărcată. Nu are nimic mai mult de cât cele prevăzute în programa analitică. — Probabil pare mare din cauza multor ilustrații.

— A! Dar și Nicolaescu este *un cap*. Partea I îmi pare f. bună, a doua însă slabă. Partea II am găsit-o foarte bine scrisă, chiar literară, la un învățător Stan.

În tot cazul cred că a dumitale e superioară tuturor. Cel puțin din câte am citit până acum. Mai știu? Poate să ai noroc. — Ori cum, trebuie să convii să mai tăiem din el câte ceva. Costă prea scump».....

Mai târziu mi-am explicat ce însemnau vorbele «*dar și Nicolaescu este un cap*». Pasă-mi-te d. Bogdan Duică, inițiat în secretele zeilor, știa că d. Nicolaescu avea să fie numit inspector școlar, cum s'a și întâmplat.

Altă dată.

— Ce zici de ideia de a avea un abecedar la orașe și altul la sate? Al d-tale spre ex. mi se pare cam greu pentru sate. E prea mult în cl. Pentru oraș ar fi bun.

— Nu știu ce să cred. Ce s'ar alege în cazul acesta cu ideia Ministrului relativă la *un abecedar unic*? Și nu mă pricep întru cât al meu ar fi orășanesc când vorbesc în el de toate, și dela țară și dela orașe. Apoi cei de la țară nu trebuie să știe lucruri dela orașe și vice-versa?

— Vezi că a lui Stan, nu știu cum, respiră un aer mai mult de țară, dar e p. I foarte slabă. Al lui Giorănescu are p. I foarte bună. Poate să combin p. I dela unul cu p. II dela celălalt și fac unul pentru sate; iar al d-tale cu cel al d-lor Teodosiu și Nicolaescu, să fac unul pentru orașe.

— Grozav ași vrea să văd și eu *cum s'ar mai putea combina al meu cu altul, când până ieri îl găsiseră că e prea bogal*, prea... și apoi *sistemul, aranjamentul*....

— În tot cazul am să-l mai citeș odată.

*

În vacanța Paștelor le-a citit iarăși. Eu, plin de grije că poate nu voi fi înțeles, cer cu insistență d-lui Bogdan-Duică să-mi dau explicațiuni asupra procedurii și modului meu de a vedea, fie verbal, fie să-mi fac un memoriu în scris. M'a primit cu multă greutate și păreri cam supărat.

— Cum adică, crezi că noi nu vedem....

— Ori cum, iertați-mă.... dar..

I-am arătat câteva puncte esențiale dar am observat de atunci că *aceasta l'a jignit în amorul lui propriu de mare pedagog*.

După Paște îmi spune că s'a dus cu abecedarul meu la Göbl, care i-a spus categoric că nu poate să-l tipărească pe al meu, căci fiind în culori, costă prea scump față cu contractul ce are deja de 2 luni încheiat cu Ministerul.

Aici, o întrebare; Ar putea să spună d. Bogdan Duică încă odată exact vorbele d-lui G. Adamescu relative la abecedarul meu și pe care mi le-a comunicat cu entuziasm?

Totuși după aceasta, se vede, a hotărât să-l tipărească pe cel al d. Teodosiu & Nicolescu căci în primile zile ale lunii Mai îmi spune neted:

— Am dat raportul în senzul de a se face 2 abecedare: unul pentru orașe, dintr'al d-tale și cel al d-lor Teodosiu & Nicolaescu; iar din cel al d-lor Stan și Ciorănescu, unul pentru sate. «Ministrul a aprobat raportul așa». Dar D-l Ghiță, sprijinit de d. Gârboviceanu, a protestat la d. Ministru, că fac două abecedare și că el și ceilalți n'au știut că e vorba de un abecedar urban și unul rural. Parcă d-v. ați știut? Dar eu am știut? Așa a eșit. Și apoi înțeleg să protesteze unul dintre cei reușiți, dar D-lui care a căzut pentru că nu e bun nici pentru urban, mai puțin pentru rural?

— Eu am să protestez,

— Cum crezi.

— Dar cu clasificarea cum rămâne?

— Cred că vor fi toți 4 pe picior egal. N'am făcut și nici nu facem vre-o clasificare. Asta e treaba Ministrului.

Atunci adaug:

— Nu credeți că ar fi mai drept în acest caz să se tipărească separat toate 4 abecedarele găsite bune? Să se distribuie acestea timp de 3-4 ani pe-rând, pe serii la toate școalele sau numai un an; iar rezultatele experiențelor să se concretizeze într'o serie de chestionare. — Cu chipul acesta se va vedea în practică anume care dintre ele e cel mai bun și acela să primească în urmă și premiul și veniturile. Acela să rămână apoi abecedarul unic.

Ar fi o idee... dar asta cere bani mulți și Casa Școalelor..

— Ei bine, Casa Școalelor să nu-și formeze venituri și de pe abecedare. Înțeleg sacrificarea autorilor în interesul învățământului, dar nu în interesul Cassei Școalelor.

— Cu toate astea... greu... Voi vorbi astăseară sau mâine cu d. Ministru și se va tranșa într'un fel... Dacă știam că o să am pe cap atâta balamuc, mă lipseam...

— Atunci mai bine să se caseze concursul. Nu va pieri țara de va mai dură vechiul abecedar încă un an...

Încă o propunere: Chemați pe toți cei 4 autori reușiți, să lucreze ei, sub auspiciile d-v, un singur abecedar din toate cele 4 manuscrise, sau combinați-le d-voastră.

— Să vedem ce hotărăște d. Ministru.

Am plecat foarte abătut, neștiind ce să mai fac. Mă convingeam pe zi ce trece că omul integru, cel cu sfânta dreptate în brațe, omul pe care-l credeam că nu-l poate influența nimic și care spunea în gura mare că Ministrul i-a dat mână liberă și absolută, fusese bătut de vânturile a diverse influențe și cum din alte discuțiuni, începusem a-l bănuși că nu are nici o părere definită și precisă, vedeam clar cum mi se duce și de astă dată toată munca în foc.

*

În seara de 9 Mai aud că d. Gr. Teodosiu și Nicolaescu au primit manuscrisul, de 2 săptămâni dela d. Bogdan Duică și că, după instrucțiunile și indicațiile date de d-sa, lucrează acasă la prefacerea abecedarului spre a nu mai face nici o combinație cu al meu. A doua zi, 10 Mai pe la 2 p. m. fiind la școală pentru serbarea obicinuită, văd pe fereastră pe colegii Teodosiu și Nicolaescu, cu pachetul la subțioară, trecând pe Știrbei-Vodă în sus spre loc ința d lui Bogdan Duică. La ora 4 p. m., totul era terminat: manuscrisul era înapoiat d-lui Președinte al Comisiunii, cu refacerile cerute și indicate!!!

Nu-mi venea să cred ochilor. A doua sau a treia zi scriu d-lui Bogdan Duică următoarea scrisoare:

Stimate Domnule Duică,

Teodosiu și Nicolaescu se laudă în gura mare la toți că, n'au ras complect, că le-ați dat manuscrisul lor acasă, cu indicațiuni și instrucțiuni date de d-v. spre a-l complectă și rectifica și că au făcut totul ca să rămână I și singuri, ne mai având de luat nimic dela mine; că, în fine, v'au adus manuscrisul complectat și corectat Sâmbătă 10 Mai între 2—4 p. m.

Față cu această extremă bunăvoință ce ați arătat Comp. Teodosiu și Nicolaescu etc, cred că e drept—și d-v. lucrați cu sfânta dreptate nepărtinitoare în brațe—să vă rog a-mi înlesni și mie acciași favoare, dându-mi manuscrisul acasă pentru vre-o două, trei zile, spre a-l revizui, corectă și simplifică după instrucțiunile d-voastră, ca să rămân eu I-ul și singur. Mă fac forte chiar, să-l fac urbano-rural, așa că chestiunea nenorocitului abecedar român va fi în sfârșit rezolvată.

Cu toată stima și recunoștința

Juarez Movillă

La care primesc pe plic răspunsul următor, pentru care se face caz, pe cât văd însă, cu totul în alt sens decât cel adevărat:

Domnule Movillă,

„Astă seară se decide totul, la d-l Ministru, dacă combin eu, cum credeam și îmi spui, vei veni la timp să arăți, să perfecționezi.

Dacă nu, dau dracului totul afacerea“.

(ș) G. B. D.

(Notă) Sublinierile sunt făcute tot de d-sa,

Și, mi se acordă premiul al III; se tipărește premiul I, II și IV, iar lucrarea mea chiar clasificată a treia rămâne la întunec, pe motiv că d. Carol Göbl are contractul făcut pentru a tipări o carte mai simplă, etc. etc. Aceasta după declarația d-lui Bogdan Duică. Iar ca culme a ironiei, unii vin și afirmă că s'a creat premiul al 4-lea pentru mine, pe când actele dovedesc că s'a creat pentru d. Ciorănescu față de care s'ar fi comis o lăoție ordinară dacă i s'ar fi luat jumătate din carte fără a i se da nimic.

Revoltat și desgustat de toate, am dus la câteva zile un protest către d. Ministru, acasă, și am așteptat în zadar să fiu chemat spre a mă explica și a mi se face dreptatea pe care o caut de 10 ani de zile.

JUAREZ MOVILLĂ

Institutor

A apărut

Puterea Sufletească

PARTEA III-A

CULTURĂ. PUTERILE SOCIALE

DE

C. RĂDULESCU-MOTRU

Prețul lei 3,50

Cu această fascicolă se termină lucrarea: *Puterea Sufletească*. Prețul celor trei fascicole este lei 12. Abonații *Noii Reviste Române* au o scădere de 25% din acest preț, când lucrarea se va procura direct prin administrația revistei.

Studii Filosofice

ÎN SPECIAL

Revistă pentru Cercetările de Psihologie

TEORETICE ȘI APLICATE LA:

ȘTIINȚA DREPTULUI, PEDAGOGIE ȘI SOCIOLOGIE

SUB DIRECȚIUNEA D-LUI

C. RADULESCU-MOTRU

Profesor la Universitatea din București

REDAȚIA:

BUCUREȘTI. — BULEVARDUL FERDINAND, 55

ABONAMENTUL ANUAL LEI 6.

Abonamentul anual cumulativ la „Studii Filosofice” și „Noua Revistă Română”, 15 Lei.

Boalele Intestinului

DIAREEA (LA COPII ȘI BĂTRÂNI), DIZENTERIA
COLICELE, FURUNCULOZA, ECZEMA ȘI TOATE
BOALELE CE PROVIN DIN **Infecțiunile intestinale**
SE TRATEAZĂ ADMIRABIL PRIN

LACTOFERMENT

(Bulion paralactic)

APROBAT DE CONS. SANIT. SUPER.

ZILNIC PREPARAT PROASPĂT NUMAI LA

LABORATORUL Dr. ROBIN

5, Str. I. C. Brătianu 5. — Telefon.

Un flacon 2 lei. În provincie contra mandat 2,70
Cereți prospecte gratuite

DOCTORUL MIRON

Membru al consiliului de Igienă

CALEA MOȘILOR 209

Consult 3-5 p. m.

Telefon 12/33.

„AGRICOLA”

Societate Anonimă de Asigurări Generale în București

SEDIUL: STRADA SARINDAR, No. 2.

Capital Statutar Lei 4.000.000
Prima emisiune lei 2.500.000. Vârșafi Lei 2.000000

ASIGURARI ÎN RAMURELE:

Incendiu, Viață, Grindină,
Transport și Accidente

Reprezentanța în București: STRADA DOAMNEI, No. 11

**CASA DE BANCA
MARMOROSCH, BLANK & Comp.**

BUCUREȘTI, STRADA LIPSCANI No. 8

Face tot felul de operațiuni de bancă
Anticipațiuni asupra valorilor în
depozit și ori ce transacțiuni financiare

Emisiuni de scrisori de credit asupra tuturor piețelor
din Europa și America.

DROGUERIE & PARFUMERIE

D. G. DIAMANDI

BUCUREȘTI

EAU DE COLOGNE

Grand Prix Expozițiunea Internaț. de Higienă
PARIS 1907

Doctorul N. I. Demetriad

Monitor al Clinicei de Maladii Genito-Urinare
din Paris (Prof. Albarau)

Instalațiune modernă pentru tratamentul de
Specialitate și Ginecologie.

Consultațiuni 5-7.—Str. Pitar-Moșu 15.

BANCA COMERCIALA

DIN

TURNU-SEVERIN.

SOCIETATE ANONIMA PE ACȚIUNI

Capital social 300 000 Lei

Face cunoscut onor. public că,
PRIMEȘTE ORI-CE SUME LA ECONOMIE
SPRE FRUCTIFICARE,
ÎN CONDIȚIUNI FOARTE AVANTAGIOASE
PENTRU DOMNII DEPUATORI

Cu deosebită stimă:

BANCA COMERCIALĂ DIN T.-SEVERIN

SOCIETATE ANONIMĂ

Președinte, T. Costeșcu.

Director, I. Giurescu.